

ՈՒՐԵՆ ԳՅՈՒՄԵՏՅԱԼ

Մտակվա

Տղավորություն է ստեղծվում, որ Փաշինյան-Լուկաշենկո հակասությունների ֆոնի վրա Վլադիմիր Պուշինը ներհուս համակրանք է սածում առաջինի նկատմամբ: Եվ բանը նրանց «ջերմ» ողջագուրանքի մեջ է, որին ակամաստե եղանակով ԵԱՏՄ-ի նիստի բացումից առաջ: Հասկանալի է, որ Վլադիմիր Պուշինը իր անհատական շահերից դուրս ազդեցիկ ու հախուռն է Բելառուսի ղեկավարը բելառուսառուսական հարաբերություններում հոգուս իր դերակատարը նորանոր քաղաքականություններ կորզելու մասին: Եվ դա ակնհայտորեն դրսևորվեց նաև Եվրասիական բաց նիստի ժամանակ, երբ բազմաթիվ լրագրողների ներկայությամբ Լուկաշենկոն «սկզբունքային» բանավեճի մեջ մտավ Պուշինի հետ Էներգետիկայի հարցում: Թեև դա չխանգարեց Բասկային, որ նա, իր իսկ խոստովանությամբ, փակ նիստի ժամանակ ներողություն խնդրի ռուսաց ղեկավարին:

Չհետևե՛նք վաս օրինակներին

վարից իր անզուտոյ դասակարգի համար: Ասել է թե արդեն տեսական ժամանակ Պուշինը ինքն էլ է, ինչպես ասում են, կրակն ընկել իր էստեմիսի գործընկերոջ ձեռքին: Չասե՛նք, թե բելառուսները ասում են Լուկաշենկոյին, ինչպես երեւոյթ դեր վերջերս առկա էր Հայաստանում: Ոչ, իհարկե: Պարզապես նրանք հոգնել են Բասկայից, ինչ էլ որ լինի, վերջինս թեպետև էլ իր իշխանապետության տրոհող սասանյակը: Ռուսական թերթերից մեկի արտաստեղծությամբ, Բելառուսում թեև առաջին չի հայտնվել «սեփական Փաշինյանը», սակայն երկրի փոխարևական կյանքը սկսել է ճեղքվածներ սալ:

Որոշ ռուս փոխարևական վերլուծաբաններ Բելառուսի համար ուրվագծում են իրադարձությունների մի սցենար, որը թերեւս դեռ էլ իսրայել բացառել Հայաստանի համար: Ի սարբերություն ուկրաինացիներին, բելառուսները հավասարակշիռ, համզաս ազգ են: Հիմնականում խոսում են ռուսերեն (ժամանակին այդպես էր նաև ուկրաինացիները): Բայց ահա անստեղծվորեն թե ստասեվորեն Բելառուսի վարչապետ Սերգեյ Ռուսակովը, արգործնախարար Վլադիմիր Մակելը, սպորտի նախարար Սերգեյ Կովալչուկը սարբեր միջոցառումների ժամանակ սկսել են խոսել... բելառուսերեն: Թվում է ինչ արտառոց բան կա այստեղ, երբ բարձրագույն չինովիկները ձգտում են խոսել իրենց մայրենի լեզվով, որն, ի դեպ, լավ էլ է սարբերվում ռուսերենից: Բայց ոչ, ներկա իրավիճակում սա հնչում է որդես երկրի ուկրաինացի «բելառուսացման» ազդանշան: Երկիրը նոր լիդերների, փոփոխությունների կարիք է զգում եւ ընդդիմության հետ մեկտեղ չինովիկներն էլ են ձգտում խարխուլեղ մեթոդային ղեկավարի աթոռը: Թիմը կազմալուծվում է, եւ Լուկաշենկոն ինքն էլ է զգում դա ու դառնում ավելի դյուրազգի: Անգամ Փաշինյանի նկատմամբ, որը «դաճակցից» զգուցացնում է իր թունամուն զենք մասկարարելու անխիտություն մեջ:*)

Բայց արդյո՞ք բելառուսացումը կարող է այդքան վստահավոր լինել Լուկաշենկոյի ու երկրի համար: Հայտնի է, որ նախնախնայի որդը ընդունակ է լավ արագ վերածվելու համաճարակի, ու առավել եւս՝ եթե այն սնվում է Ռուսաստանի մեկուսացմանը մոտենալու սարված Արեւմուտքից: Ժամանակին խառնելով ու աղակալումացնելով Վրաստանն ու Ուկրաինան, ամերիկացիներն ու եվրոպացիները նույն սցենարով կգործեն նաև Բելառուսում: Ի դեպ, Ռուսաստանից ավելի լավ զիջումներ կորզելու նպատակով նույնիսկ Բասկան է երբեմն դիմում արեւմտամտես լուրջախոսներին: Վերհիշե՛նք, Ուկրաինայում ազգայնականներն հենց սկզբից երկրի ուկրաինացման տարախի դրո դարձ-

րին լեզվի հարցը, օրենքից դուրս հայտարարելով ռուսերենը: Եվ ինչպես ռուս փորձագետներն են կանխատեսում, Բելառուսն էլ է փորձում բռնել «իմպիւրիալիզմ» հաստատման այդ ճանապարհը: Լուկաշենկոյի ֆոնի սակ արդեն ձեւավորվում է բելառուսախոս իշխանության նոր կենտրոն դերակատարության երկրորդ դեմքի՝ վարչապետի գլխավորությամբ: Եվ մեծ է հավանականությունը, որ այդ «փափուկ» փոխարևականությունը վաղ թե ուշ վերածվի հակառուսականի:

Բայց ինչ կտանի Բելառուսը, եթե հետեւի Վրաստանի եւ Ուկրաինայի օրինակին: Ուչինչ, չի էլ հասցնի «եվրոպականացում»: Եվ գլխավոր խոչընդոտը կլինի Ռուսաստանը: Կրկին վերհիշե՛նք դասնության դասը՝ մեծ դերակատարների մեջ հրեւեակներ չկան, եւ Ռուսաստանը նրանցից մեկն է, փոքր դերակատարները դիտարկում լինեն նրանց գործընկերուհի համար: Ինչ քանից Վրաստանը իր անհավասարակշիռ ռուսացումը սարբեր կորցրեց սեփական սարածի 20 տարի: Պատկերացրե՛ք, սասված մի արագեց, ինչ-ինչ դասառններով Հայաստանը կորց-

ներ Տավուչի մարզը, կամ Սյունիքը, կամ Սեւանի ավազանը: Միտն անգամ սահմարկեցուցիչ է: Գիտե՛ք ինչ է սալ Վրաստանի ներկայիս նորընտիր նախագահ ֆրանսավարցուի Սալոմե Չուրաբիչիլին արգործնախարար եղած ժամանակ, երբ առաջին անգամ հանդիպել է Սերգեյ Լավրովի հետ: «200 տարի Ռուսաստանը ճնշել-կեղեփել է Վրաստանը: Իսկ հիմա եկե՛նք խոսե՛նք»: Ինչ սկզբունքայինություն, ինչ համարձակություն: Ռուս եւ սղառնում, եւ ինչու... ՆԱՏՕ-ին անդամագրվելու Վրաստանի ձգտումների կառավարությամբ ռուսական մամուլում ավստասն են հայտնում, որ ժամանակին լսեցին Բուրի եւ Սարկոզի խնդրանքները եւ չգրավեցին Թբիլիսին:

Իսկ ի՞նչ քանից Ուկրաինան: Անվերադարձ կորցրեց Ղրիմը, փաստացի՝ Դոնբասը: Ռուս հայտնի դերակատարներ են անում Դոնեցկն ու Լուգանսկը որդես ռուսական դաճակային դերակատար միավորում ձանաչելու մասին: Ավելին, հայտնի է, որ Ուկրաինայի նկատմամբ սարածային դաճակներ ունեն Լեւաստանը, Ռումինիան, Հունգարիան, Սլովակիան (Ռուսաստանի մասին էլ չենք ասում): Նշյալ սարածները Ուկրաինային է միացրել Սալինը 1939-1946 թվականներին: Եվ ինչ էլ կարծում, ինչ դիրորուում կգրավի Ռուսաստանը այս դարազայում: «ԽՍՀՄ-ը արդեն վաղուց գոյություն չունի: Այդ դեպքում, կիեւցի դարազայի, վերադարձրե՛ք այն, ինչ դուք ծածկամտորեն յուրացրիք խորհրդային տերության փայլաման ժամանակ, վերադարձրե՛ք գողացված հողատարածները: Դրանք լեւական չորս մարզեր են, Ռումինիայի սարածի մեկ տրորը, ողջ Անդրկարպատները, որտեղ հունգարներ են աղորում: Վերադարձրե՛ք, այսուհետ մի դաճակ գողացված բարիք: Դուք ուզում եք ուկրաինական կայսրություն ստեղծել հարեւան ժողովուրդների հազվի՞ն: Պես է վերականգնել դասական արդարությունը»: Ասե՛ք, որ նախնախնայիսական «Չավրա» թերթի այս դաճակի նպատակները դերակատար են, որ Ռուսական կայսրությունը անհրաժեշտության դեպքում չի դաճակային նշյալ եվրոպական դերակատարների անթափուց նկրտումները ընդդեմ Ուկրաինայի:

Պատրաստե՛նք չոփոխ լինեն: Եթե Բելառուսն իրով օրինակի Ուկրաինային, աղառուսները նա դեմ կգործեն նույն անողորությունը:

Սենք չսխալվե՛նք:

*) Խոսելով «Պոլոնեց» հրթիռահրանոթային համակարգի մասին է: Խնդրազրկության կողմից ավելացնենք, որ այդ զինատեսակը, որը կրկնօրինակված է չինական զինանոցից, Բելառուսն ստեղծել է հենց Բալի փողերով: Ծ.Խ.:

ԼԵԱՏՈՍ

Տայկոյի բերած տնտեսադի սարուսարար ծախսերը

Չբավարարվելով իր իշխանությունների մեծամար, Երեւանի արժանապատիվ փողատար Հայկ Մարուքյանը մեծեց նաև փողատի հին, գրեթե երեսնամյա տնտեսադ: Պատճառաբանելով, որ այն «կարգին» չէ: Բաղադրագրվալը Մոսկվայից բերել սվեց նոր՝ մոտ 150 հազար ԱՄՆ դոլար արժեցող տնտեսադ: Մոսկվայից ինչ-որ բան բերելու առումով սա բացառիկ, թոչխաճե տրեւոյթ է: Ցավոք տրտ, սակայն, 150 հազար դոլար արժողությամբ տնտեսադ ունեցող փողատար այս տարի էլ են լինելու երեխաներ, որոնք Ամանորի գիշերը մարած լոյսերով սանն արդեն քնած են լինելու, որոնք առավոտյան, ի սարբերություն Մարուքյանի ու նրա լուրջաբեր, սխալելու են, որովհետեւ Ջմեռ դադարակն այս տարի էլ հուսախաբ է անելու նրանց: Ցավոք տրտ, դրանք այն երեխաներն են, որոնց ծնողներին, երեխա ժամանակ, հարստահարել է ՀՀԸ-ն, որոնք ծնող են դարձել ՀՀԿ-ի տարիներին եւ ունեցել այդ երեխաներին, որոնց հանդեպ, հարստահարելու առումով, ՀՀԿ-ն անտարբեր չի մնացել: Իսկ դուք ի՞նչ եք անում, դարազայի, ՀՀԿ-ից տրանդի էիք սարբերվելու:

Երեւանի դասարկ դրամատանակը

Իմացանք, որ Երեւան փողատի 2019 թ. ծախսերը գերազանցելու են ոչ միայն 2018 թ. ծախսերին, այլև 2019 թ. իր իսկ եկամուտներին: Կարծում են, որ այս առումով լուրջ դարազարանումների կարիք կա: Եթե փողատի ծախսերը գերազանցում են եկամուտներին, որտեղից է ձեռք բերվելու դակասորդը: Ասենք, Օդերայի լեւեղ վաճառելու են Արմավան փողատի, թե՛ Մաճսոցի դողողան գրավով սալու են Վարդենիսին, թե՛ 1.3 միլիարդ դեֆիցիտ դերակատարից է գալու: Զանի որ Օդերան այսպես թե այնպես նաև արմավանցիներին է, վարդենիսիցների ուճն էլ առանձնապես չի գնում Մաճսոցի դողողայի համար, ենթադրելի է, որ՝ դերակատարից է դուրս գրվելու անհրաժեշտ գումարը: Բա եղա՛վ: Պեսբյուզեից դերակատար է գումար դուրս գրվի Երեւանի որեւէ լեւեղ արաբար վերանորոգելու համար: Երեւանի վերելակների նորոգման համար: Պատճառայանքի ֆոֆոալու ծախսերի եւ աղակալակցների անգլերեն չթելու համար: Պեսբյուզեն ընդհանուր է, չէ՞, վճարում են բոլորը՝ Բերաբերի, Սոր Վերինցեյի, Փամբակի ու մյուս բնակավայրերի բնակիչները: Պեսբյուզեից դերակատար, բայց իիշյալ գյուղերի բնակիչները դարազարկ են հարկեր վճարել՝ Բ2 թողամասի լեւեղից մեկի աղաբար վերանորոգելու համար: Չե՛ք կարծում, որ Երեւանը սահմանամերձ յուրաբանյուր գյուղի ավելի դարազարկ է, քան հակառակը:

Ժիրայր Սեֆիյանին ՀՀ փողատագիություն է լուրհվել

Դեկտեմբերի 20-ին «Հիմնադիր խորհրդարանի» նախագահ Ժիրայր Սեֆիյանին իր ֆեյսբուքյան էջում տեղադրել էր հայկական անձնագրի օրինակը եւ գրել, որ ինքը վերջապես սաղել է ՀՀ փողատագիություն:

«Հուսով են, որ տեղի ունեցող փոփոխությունները, որոնց լուրհիվ այսօր տարիներ հետո եւ ՀՀ փողատագիություն սաղա. համակարգային բնույթ կունենան եւ սկիզբ կդնեն Հայաստանը համայն հայության հայրենիք դարձնելու գործընթացին», գում է Սեֆիյանը:

Հիշեցնենք, որ նա դեռ ՀՀԿ-ի արալույսին դիմել էր դասական մարմիններին՝ փողատագիություն սաղալու խնդրանքով եւ մեծվել: Նախկինում, մի քանի անգամ, «Ազգ» թերթում բարձրաճայնվել է այդ խնդիրը՝ դասադարսվելով կողմնակալ վերաբերմունքն ու փողատական հայացքների դասառառով մարդուն սեփական հայրենիքի փողատագի լինելու դասակց գրկելը:

Ավելացնենք, որ Ժ. Սեֆիյանը «Արալիսի հերոս» կոչումն ունի. նա եղել է Շուշին ազատագրող ջոկատներից մեկի հրամանատարը: Ծագումով լիբանանահայ է:

Տարօրինակ փոխըմբռնում՝ Երեւանի ու Բալի միջեւ

Արբերջանի ԱԳ նախարար Էլմար Մամեդյարովը հայտարարել է, որ ինքն ու իր հայ գործընկեր Ջոհրաբ Մնացականյանը կարողացել են Արալիսյան խնդրի կարգավորման հարցում փոխըմբռնման հասնել: «Առաջին անգամ հասել ենք փոխըմբռնման», ասել է նա:

Տարօրինակ է՝ ի՞նչ բնույթի եղել փոխըմբռնումը մի երկրի հետ, որը հայտարարում է, թե Արալիս անդամայնադ դերակատար է մեկի Արբերջանի կազմի մեջ, նույնիսկ գոռով:

Ընդդիմություն ընդդեմ ընդդիմության

Նոր Հայաստանի նոր ԱԺ-ի նոր ընդդիմությունը, փոխանակ բուն գործով գրադվելու, սկսել է ընդդիմանալ ինքն իրեն: Խոսելով խորհրդարանի գոյաց ընդդիմության՝ ԲՀԿ-ի ու ԼՀԿ-ի մասին է: Այս կուսակցությունների ղեկավարներ Գաղիկ Ծառուկյանն ու Էդմոն Մարուքյանը, ամեն բան թողած՝ սկսել են իրար ընդդիմանալ: Դրանից օգուտ փողող «Իմ փայլը» դաճիմն էլ խորհրդարանում «փայլում» է այնպես, ինչպես ուզում է:

Մարուքյանն սղառնում է մաճեցնել Ծառուկյանին, վերջինիս մամլո խոսակն էլ Մարուքյանին հեւտրական հարց է ուղղում. «Դուք ո՞վ եք, որ Ծառուկյանն ընդդիմարադես ձեզ նկատի»:

Կլախիկը... չէ, կներեք, դասականը կատեր՝ «առաջ-առաջ դողալով՝ ես-ես կերթանք»:

ՀՈՎԻԿ ԱՅՅԱՆ

Փրկիր, Չեւորգ ջան

Այս դասին Հայաստանում ամենակարեւորը մարդը Չեւորգն է: Ի դեմք, դուր Չեւորգին ճանաչում եմ: Եթե ոչ, ապա դա ձեր մեծ բացթողումն է, կարող եմ գնալ Վանաձոր, այնտեղից ձգել ընտրվել Ազգային ժողովի ղեկավար, իսկ դա ամել առանց Չեւորգին ճանաչելու՝ հնարավոր չէ, ամեն դեմքում՝ հին Հայաստանում հնարավոր չէ: Իսկ եթե ճանաչում եմ Չեւորգին, ուրեմն մեծ է որոշում դուր ուզում եմ ընդդիմությունը Հայաստանում լուսավոր լինի, թե՛ բարգավաճ: Ի դեմք, չնոռանամ, որ ամեն լուսավոր բան չէ, որ բարգավաճ է եւ հակառակը: Ավելին, եթե լուսավոր բան չէ, որ բարգավաճ բանի մեջ, ապա այնտեղ հազիվ թէ լուսավոր բաներ են ստեղծում:

րեւէ ղեկավար, ամենիցապես միանում է ինչ-որ կլասիկ երաժշտությանը. համ քոլորս կիմանամ, որ Լուսավորից ես մի մարդ ներկայացավ գործի, ինչից «Իմ ֆայլը» խմբակցության նույնիսկ ֆաբրիկայում հարուստ կոչվի, համ էլ դասական երաժշտությունը կմասսակայացվի, ինչը ղեկավարեալ ղեկավարը եւ Բարգավաճին: Նրանց էլ, ինչիցայլոց, հորդորում են ինչ-որ ձեռով Չեւորգին դարձնել ղեկավար. մարդը կարծես թէ լուսավոր գիտի, ինչը կարող է բավականին հեռավորվել մեր իրավաբան մարմիններից: Ի դեմք, ինչը Չեւորգը, ըստ էության Մարտիանի՝ բարեցող է: Դե այսինքն, երբ ղեկավարը Մարտիանը հայտնի բանավեճին ասաց, որ Չեւորգին չի ճանաչում, իրականում ճանաչում է:

ուն են, թե ո՞վ է իրենցից ընդդիմադիրը, ընդդիմանալու են ինչ-ինչ, ո՞նք: Մի ֆաղափական ուժի, որի ֆայլերն ազակցություն են ստանում ժողովրդի մեծամասնության կողմից: Հնարավոր է՝ Բարգավաճն ու Լուսավորն էլ են հասկանում, որ մոտ ժամանակներս Հայաստանում ընդդիմություն լինելը անհավան է, եւ բայց, ֆանի որ օրեօրով երկրին ընդդիմություն է մեծ, դեմ է՝ կխաղան:

Ի դեմք, դեմի մասին. հաշվի առնելով, որ Ազգային ժողովի ժողովը բարձրացնում են, դե օրինակ նոր գործեր են փռում, միստերի դախիճում նոր աթոռ են դնում, ղեկավարների առանձնատեսակների դեմքից հին անուններ են դրոշմում, որ նորերը փակցնեն, առաջարկում են Լուսավոր Հայաստանին Աժ կանոնակարգ օրենքում փոփոխության նախաձեռնությունը հանդես գալ: Մասնավորապես սահմանել, որ այսուհետեւ երբ Ազգային ժողովի արած է մտնում Լուսավոր Հայաստանից ու

Ինչպէս, շնորհավորում են «Իմ ֆայլին»՝ բարգավաճ ու լուսավոր ընկերակցության համար եւ հակառակը նրա, որ եթե առաջիկա ժամանակներում Հայաստանի ամենակարեւոր մարդը Չեւորգը չկարողանա թուլացնել լարվածությունը Լուսավորի ու Բարգավաճի միջեւ, ապա այս երկու ֆաղափական ուժերը մոռանալու են երկրի մասին էլ, իրենց ընտրողների մասին էլ, իրականությանը ընդդիմություն լինելու մասին էլ, եւ Բարգավաճն ամեն ինչ անելու է, որ Հայաստանը հանկարծ չբարգավաճի: Եթե այս ամենը ֆիլմ լինէր կամ էլ, օրինակ, Սուրխանյան, կլեւինի ու վերջում կասեինք՝ ջիանդանը:

Բայց այս ամենը մեր երկրում է, այնպես որ՝ փրկիր, Չեւորգ ջան:

Լռեմ. գրականություն է

Կարելի է, անուշ, եւ գիր գնել, եւ ջազ լսել, կամ էլ օրինակ՝ ֆոլֆոր, բայց ինձ գոն անհնարին է թվում եւ երաժշտություն լսել, եւ գիր կարդալ: Ուրեմն կամ գիրք է սափակ, կամ երաժշտությունը չի խողում հոգու լարերի հետ: Չէ, ես չեմ բացառում, որ կան մարդիկ, որոնք նախընտանական ունակություններով են օժտված եւ կարող են համ երաժշտություն լսել, համ գիր կարդալ, համ էլ, օրինակ լաիմա՝ ջուն ունել, չնոռանալով, անուշ, հեռուստացուցով հետեւել ֆուսբոլային հանդիպմանն ու հեղինակավոր կարծիք ասել՝ հեռուստական իրավիճակի մասին, բայց ես համոզված եմ, որ եթե գիրք լավ է, ջազը խանգարում է: Վերջին՝ թվով երկուրդ երեսներով ֆեսթիվ, որտեղ ելույթ ունեցան համահայկայ Մայիսա ջազ բենդն ու Բանբո խումբը, լավագույն դեպքում ճանաչվեց Վիլյեմ Գիգորյանը: Ես անուշ չեմ մեջբերի ասել՝ հաճախ դեմքից դիտելով հասկան, միայն ասեմ, որ երեսնյան գրի փառասունի ջազն ու ֆոլֆորը ղեկավարում են ինչ-ինչ: Հենց այդ փառասունին էլ ինչպե՞ս, որ հայտարարվում է գրողական նոր մրցույթ՝ ով ամենավաղ կգրի թավալա հեղափոխության մասին, նա էլ կհաղթի: Դժվարանում են ասել, թե այս թեմայով ո՞վ է ավելի լավ գրելու, ֆան «Իջեան մուրակից իջած փրկիչը» գրի հեղինակ Լյուիլի Չիբուխյանը, բայց դա մրցույթի կազմակերպիչների գործն է: Ինձ այլ հարց է անհանգստացնում: Հիշում եմ դրոշմներում կար այսպիսի հանձնարարություն՝ գրել շարժարարություն՝ օգտագործելով առում, դեղմած երեւոյն, անձրեւ, մուշ, վիշ, գույնգույն, թաց լուսամուտներ, երազային հեռուներ բառերն ու բառակաղապարակները: Տղավորություն ունեմ, որ

գրական մրցույթների կազմակերպիչները գերեզման դրոշմներում նման հանձնարարություններ են ասել, երեւոյն էլ գրողական մրցույթներ են կազմակերպում: Լավ, գրողին կարելի է ասել՝ մտածիր միայն այս ուղղությամբ: Գուցե քանզի մի քանի մտածողներ են կազմակերպում, դե օրինակ՝ ուսադար, մի ազնիվ մարդ, սակայն մտածող կոչվեց, արձաններով մտածողներ, ազաստենց ժողովրդի հաղթանակ... Մի խոսով: Բա, եթե թելադրում եմ, թե ինչի՞ մասին մտածեմ Հայաստանի անկախ Հանրապետության ազատ գրողները, բառերն էլ հուշեմ, որ գրեմ, էլի: Չեմ վախենում: Իշխանությունը հասկանալի է, որ ոչ ժողովրդի մեծամասնությունը կողմն է, ժողովուրդը...

Ժողովուրդ, չեմ վախենում: Այս աս գրականություն է, ոչ թե մտածող: Այստեղ չիտեմ է մտերմ ուղղորդվեմ, գիրքը չիտեմ է իջնի կարճֆիլմի տուկա, որտեղ բոլոր վաճառողները ներկայացնում են այն ապրանքը, որը գնորդին դուր կգա: Գրականությունը մի քանի կարճֆիլմ է, կամ բազում, կամ կաղամբ, կամ նույնիսկ հասուն սանձուղի համար կարված կարմիր գգես: Գրականությունը հարց է, որի ղեկավարումը փոխելիս՝ հանկարծ զգում ես, որ երկնում ես՝ զույգ թեւերով դարձած, ամոթեցնում հավասար թռչում ես, բայց՝ նկատելով զգեսնին սողացող բոլոր ոռոգիներ. եթե չկախես՝ մաթթու կուրի:

Գրականությունն ունում են՝ գրողին մտածելու թեմա առաջարկելով: Եւ գրողի ընտրությունն է՝ դառնալ կեր, թե՛ բարձրագույն վեր:

Գրականությունը չի կարող լինել հեղափոխության մասին, ֆանի որ ինքն... հեղափոխություն է:

Ս. ԱՅՅԱՆ

Դեմք

1 Խաղաղորդներ են կասարվել Հայաստանում ֆուսբոլային խաղերի, ֆուսբոլի ասիական գավաթի, թե՛ սղամադկանց, թե՛ կանանց դրոշմներում թեմիսի, Ռուսաստանի ձեռքի գնդակի եւ բասկետբոլի մրցություններում: «Հայերը խաղաղորդ են դնում սարբեր մարզածներում: Նրանք կար ունեն դրոշմներում ֆուսբոլիսներ, բասկետբոլիսներ, թեմիսիսներ, ձեռքի գնդակ, վոլեյբոլ խաղացողների հետ, հաճախ մարզիկները Արեւելյան Եվրոպայից են, թեմ այլ երկրներից էլ կան», գրում է ARD- ի հոդվածագիրը՝ նշելով նաեւ, թե մարզիկներին կառաւելու, կեղծ գործարքների մեջ «գերմանահայկական մաֆիայի» ակտիվ դերակատարման, մարզիկներին գերմանիայից ֆինանսավորման մասին փաստում է նաեւ ֆուսբոլի կեղծ խաղաղորդների հարցում ճանաչված փորձագետ Միշայել Բահրը: ARD- ին տեղեկություններ սրամադած անձը, որի անունը գերմանական լրատվամիջոցը չի բացահայտում, ղեկավարում է «հայկական մաֆիայի»՝ կեղծ գործարք կատարելու մեխանիզմը: Նրանք սովորաբար խաղաղորդ են կասարում ոչ մեծ մրցույթների մեջ, ընտրում նվազ վարձատրություն ստացող մարզիկների: Կեղծարարությամբ զբաղվողների բջջային հեռախոսներին փոխանցվում է փակ հաղորդագրություն, խաղաղորդը կասարվում է անանում: «Մաֆիան շարժարարական վեցամիջակ արթուն եկանում է արդարավոր», գրում է ARD- ի մեկնաբանը:

Մեզ համար ամենաուշագրավ գերմանական լրատվամիջոցին տեղեկություններ փոխանցած անանուն աղբյուրի՝ «հայկական մաֆիայի»՝ «մասնագետի» հետեւյալ նկարագրությունն է՝ «Գերմանիայի հայերը կար ունեն Բելգիայի հայերի հետ: Կեղծ գործարքների, մեքենայությունների հարցում տեղեկություններ են փոխանակում: Ամռանը ուսկանություն հասուն գործողությունների, օրընկալների ժամանակ մի ֆանի շարժարար կարող դարձանք: Կին, ինձ տեղեկացրել են, թե ամեն ինչ առաջվա մասն արանակավում է: Երկու ելեմ ամիս հետ ամեն ինչ վերականգնել են, մի գլուխը կտրում ես, երկու նորը գոյանում է», գրում է ARD- ն: Այս հոդվածները ղեկավարաբար, թե՛ բարեբախտաբար հրատարակվել են այն օրը, երբ «Եկնունդիսը» Հայաստանը արվա երկրի ճանաչեց:

Անցյալ երկու շաբաթներին գերմանական մամուլը լուս էր տրեւում խաղաղ իշխանափոխության, ազատ, թափանցիկ խորհրդարանական ընտրությունների, ասիանիսի ու ՏՏ- ի ոլորտում մեր ներքին մասին: Վարչապետ Փաշինյանի միջոցով դրական հերոս դարձավ մեր երկիրը: Դեռ գարնանը գերմանական հեռուստատեսության երկրորդ ալիսի թղթակիցը երեսնում իշխող սրամադրությունը, ոչ ավել, ոչ ղակաս՝ հեղափոխ համարեց: Հենց այդտեղ էլ հարթել ենք դեմք: Իսկ արեւելյան դրա գլուխների ու դրանց աճի մասին դեմք միսի կուռ փաստեր հրատարակեմ: Պահանջեմ:

Խմբ. կողմից.՝ Դեմք է մի առանձին հետախույզություն էլ անցկացնել գերմանական մամուլի այս արտաբար սրված հետախույզության դրադատաճանչների մասին՝ դեմքի հայտնում օրինազանցներ: Գերմանիայում կան նման հազարավոր խմբեր: Որն է դրադատաճանչող դրանցից «հայկականը»՝ առանձնացնելու: Աղբյուրները արեւելյան գործակալները որեւէ դեմք չունեն այդ բոլորի մեջ:

Ս. ԱՅՅԱՆ

Մեր հեռու լ բարեկամները

Ներողություն են խնդրում Հայաստանում ընթացող ժողովրդավարական սրընթաց գործընթացներից մի դասի ձեռք կտրելու համար: Եվրոպայից, մասնավորապես Գերմանիայից վաճառում են Ռուսաստանին այն է, որ հիմնականում այդ երկրից հայերին արտաքսում են: Ու լուս հիմնավորված: Մեր հայրենակիցները փորձում են այնտեղ փախսականի կարգավիճակ ստանալ, գերմանացիներն էլ լուս հանգիստ ասում են՝ հարգելիս, ձեր երկրում իրավիճակ է փոխվել, դրական փոփոխություններ են եղել, ժողովրդավարությունը ռեկորդային արագությամբ սուրում է, հետաքրքիր դուր չեմ կարող համարվել ճնշված, ինչն էլ նշանակում է, որ մենք չենք կարող ձեռք փախսականի կարգավիճակ սալ, վերադարձեմ ձեր երկիր: Ուսագրավ է, որ այս տեղեկությունը հաստատում են Հայաստանի միգրացիոն ծառայությունից, հասկանալի էլ ֆանի որ մեր երկիրը, հասկանալիս վերջին ֆաղափական փոփոխություններից հետո, դասվում է առավել արդարավոր երկրների շարքին, ուսի դրա հետեւանով մեր հայրենակիցների՝ Եվրոպայում

փախսականի կարգավիճակ ստանալու դիմումները համարվում են անհիմն: Հիմա, ստասպում է ազգային մեծ ներգաղթ: Գործող կառավարությունն, իհարկե կասի, որ իրականացված բարեփոխումների արդյունքում ամբողջ աշխարհում ծվարած հայերը վերջապես հավասարին հայրենի ղեկավարության վերածնունդն ու թողնելով օվկիանոսների ու ծովերի ակտիվ վերադարձան հարազատ լեռների գագաթ, բայց լուս կարեւոր է հասկանալը՝ մասսայական ներգաղթը լինելու է ոչ թե որովհետեւ դրսի հայերին այսօրվա Հայաստանը ժողովրդավարության օթյակ է թվալու, այլ ֆանի որ դրսում նրանց մեծում են ընդունել: Տարբեր բաներ են, կարծում են:

Ու այս համատեքստում՝ զարմանալի չէ, թե ինչու են դրսում ապրող մեր հայրենակիցները ստասում, որ իրենց արտաքսում: Ինչու՞ ինչնակամ չեն գալիս: Չէ, ղարտաղիր չէ, ոչ մեզ համար լուս փող, հագուստ եւ ունեւիք բերեմ, ուղղակի իրենք ինչու՞ չեն գալիս: Չլինի՞ չեն հավասում, որ Հայաստանն այլեւս ժողովրդա-

վարության, մարդու իրավունքների ղեկավարության, ազատ խոսքի հարգող, ճնշումներում ու ղեկավար համակարգը կոռուպցիայից մաքրող երկիր է դառնում: Դե, եթե չեն գալիս ինչնակամ, ուրեմն չեն հավասում: Հո Ֆեյսբուքում ստասու գրել չէ, որ իրենք Հոնոլուլուի ակտիվ նսած վայելել լիակատար անդորրն ու զարմանում, թե այստեղ ինչու ենք այսօր անհանգիստ: Բա եթե Հայաստանում այնքան լավ է, որ նույնիսկ Ամստերդամում երեսուն է ու չեմ դիմանում ստասու եմ գրում, եկեմ միասին վայելեմ էլի...

Չէ, եղբայր, իրենք չեն գալու, ինչնակամ չեն գալու, Հայաստանը հեռվից սիրվող հայրենիք է՝ գեներիկորեն: Կարտաքսում կզան: Չեն արտաքսի՝ կզան: Ստասում: Ոչ հայերեն տառերով, ոչ հայերեն լեզվամասնագիտությամբ: Հայրենիքի մասին կզան: Իրենց կարոն ու սերը կնկարագրեն: Այստեղ ապրողներին հայրենասիրության դասեր կսան...Ես առաջարկում եմ՝ ի ղեկավար ժողով: Չէ՞ որ մեր հեռու՞ հայրենակիցներն են:

Ս. ԱՅՅԱՆ

ՍՈՒՐԵՆ Թ. ՍԱՐԳՍՅԱՆ

դրոճեառ

Արտահերթ խորհրդարանական ընտրություններն ավարտվեցին և բաց հարցեր ու հարցականներ զսան իրենց դասասխանները: Սակայն կա մի կարեւոր հարց, որին ոչ ոք չանդրադարձավ և բնականաբար էլ՝ դասասխաններ չհնչեցին: Ինչու՞ն ավանդական կուսակցությունները խորհրդարանում չեն և որո՞նք են դրա դասառնները:

Հեռու լինելով այն մտքից, որ ասելիքներս կլինեն ամբողջական, առավել եւս բացարձակ ճշմարտություն՝ մեր հնարավորությունների սահմաններում կփորձեմ ներկայացնել մեր դասասխանները, որոնք ավելի բաց կվերաբերեն Ռանկավար Ազատական կուսակցությանը: Ուստի առաջարկում եմ մյուս երկու կուսակցությունների ներկայացուցիչներին և բոլոր Երեսփոխան կողմերին անդրադառնալ խնդրին, որոնք միասնական ուժերով բացահայտեն բոլոր դասառնները, քանի որ համոզված եմ, այս իրավիճակը բոլորովին էլ լավագույնը չէ: Ուն համար դարձ չէ, որ ավանդական կուսակցություններն ավել կամ դասասխանով գործելով հայրենիքում՝ Երեսփոխաններն անկախ ընկալվել նաեւ որդես

մից խիստ անհանգստացած՝ ՌԱԿ-ը կազմափոխող գործելաձևեր որդեգրեցին: Հուսով «նեղացածների», «դժգոհների» և վերափոխիչների տեսքով կուսակցական աստիճանները մի քանի դասառններ են անկման գործընթացը գնալով խորացավ: Տարբեր դասակարգում ու դասառնաբանություններով կուսակցությունից սկսեցին վարվել (երբեմն չնչին դասառններով) մի խումբ ռանկավարներ, ինչի հետևանքով շարժում ստեղծվեց անվստահության գաղափարներ: Դրանից լիովին օգտվելով կուսակցության ղեկավար մարմիններում սկսեցին սնորհել ոչ միայն ձեռնահաս մարդիկ: Վեճերն ու անհամաձայնությունները ձնազոհիկ էֆեկտով այնքան խորացան, որ դրանց վերջը չէր երևում:

ՀՀԿ-ական ղեկավարները, մի քիչ էլ հավանաբար խանդից իրաված, նույնիսկ փորձ կատարեցին Սփյուռում իրենց մասնաճյուղն ստեղծել: Լուսանցելույան այդ էությունը հաջողություն չունեցավ ինչպես որդեգրվել այն դասառնով, որ հետագայում դասառնության ծանրագույն ժամանակաշրջանում և դրան հաջորդած տարիներին իրենց հայադատական և կրթամշակութային ժողովրդավեր գործունեությանը ավանդական կուսակցություններն այնքան հարազատ ու ժողովրդամոտ թափանցիկ էին ունեցել Սփյուռում,

որով ազգային, ժողովրդավարական, ընկերակարական և յեղափոխական կուսակցություն է) և մյուս կողմից արդեն ճանաչված տարիներ ձգվող հարմարակալական միջուկ առկա անհամատեղությունները: Կասկածից դուրս է, որ ՀՀԿ-ն Սփյուռում ամենամոտեղ և կազմակերպված կառույցներ ունեցող կուսակցությունն է, դասառնավորներ ունի Լիբանանի, Իրանի խորհրդարաններում, ունի մեծ ճեմեսական և փառաբանական դրոշմակալ, ազգային-ազատագրական դասառնի հարուստ փորձ և այդ ամենով հանդերձ այսօր Հայաստանի առաջին Հանրապետության իրավաժառանգորդ ՀՀ խորհրդարանում չի: Իսկապես ցավալի իրողություն է, քանի որ առավելաբար իրենց ջանքերով ստեղծված Հայաստանի Առաջին հանրապետության հարյուրամյա հոբելյանը դիտարկելով դառնալից է և առաջ իրենց տարին: Կրկնակի ցավալի է այն իմաստով, որ վերջին տարիներին ի տարբերություն ռանկավարների ու հնչակյանների, նրանք այս կամ այն թվաբանակով այնուամենայնիվ խորհրդարանական կուսակցություն էին և ինչ-որ տեղ ու ինչ-որ չափով փառաբանական թեսակետից կաղոլ օղակի դեր էին ստանձնել հայրենիքի և սփյուռնի միջուկ: Իսկ այսօր այդ դրոշմակալն էլ փաստորեն չի գործելու:

Ինչու ավանդական կուսակցությունները խորհրդարանում չեն

որ այլևս այլ կուսակցության համար տեղ չէր թողնվել: Կարճ ասած՝ սփյուռահայությունը դարձապես մեծեց հայկական նոր կուսակցության գոյությունը Սփյուռում:

Նույն գործընթացները մի քիչ ավել կամ դասառն չափերով Երեսփոխանական մարմիններում երկրորդ ու երրորդ նախագահների իշխանության տարիներին: Ավելին, իշխող Հանրապետական կուսակցության ղեկավարները բոլորովին չճանաչելով, իսկ ավելի շուտ զենաթուղ ճանաչել Սփյուռում իր ամբողջության մեջ, մեծամասամբ այն դասակարգի միաբանում և այդ սկզբունքով էլ հարաբերվում էին նրա հետ: Արդյունքում Սփյուռում էլ սկսեց մեծ վերադասարկումներով վերաբերվել իշխանություններին: Որդես դրա արդյունք սփյուռահայություններն հեռացան հայրենիքից, իսկ Համահայկական դրամահավաքների ժամանակ թվերը գնալով ոչ միայն նվազեցին, այլև դրանց մի մասն այդպես էլ մնում էին լույ խոստումներ:

Այդ միաբանություններն ի դեպ դրսևորվում էր բոլոր բնագավառներում և բաց դեմոստրում կրում էր խիստ ընդգծված բնույթ: Հնչակյանների դեմքում կարծում եմ ներկա ոչ այնքան ուժեղ և մեծամասնակ լինելու դասառններն ավելի խորն են և ավելի շուտ են սկսվել: Լավ կլինի, որ դա ուսումնասիրեն և բացատրությունները գտնեն իրենց, քանի որ նրանց ներքին խոհանոցում կան իրադարձություններ, որոնք հիմնավոր գիտեն իրենք հնչակյանները: Ուղղակի տարրիմակն այն է, որ մերօրյա ոչ այնքան նախանձելի վիճակում անգամ հնչակյանների շրջանում ներքին անհամաձայնություններն ավարտված չեն:

Ինչ վերաբերում է դասակարգայնը, ապա կարծում եմ, որ մի քանի դասառններ (դրանց բացատրությունը ես ամենակալ իրենք կան, հասկալից են իրենց դեմքում կուսակցական թեսաբանների դասառն երբեք չի զգացվել) կողմից մեծ դերակատարություն ունեն մի կողմից իրենց ծրագրում ամրագրված հեղափոխական սոցիալիզմի (Հայ Յեղափոխական Դաշնակցությունը իր էությունը, աշխարհայեացքով և ասանդներով

Ամփոփենք. ցավալի է և հայ ժողովրդի համայնքում ու միասնականության թեսակետից անընդունելի, որ այսօր ավանդական կուսակցություններից ոչ մի դասառնավոր չկա խորհրդարանում: Ռանկավարներն ու հնչակյանները չճանաչվեցին ընտրություններին, իսկ ՀՀԿ-ն չկարողացավ անհրաժեշտ ձայները հավաքել:

Դասառնները բազմաթիվ են ու բազմազան, հարկավոր է խորազնիմ ուսումնասիրել և բացահայտել դրանք՝ առաջադրված վերացնելու համար: Ելնելով ՌԱԿ Կենտրոնական վարչության նույնաբնույթ որոշումից՝ առաջարկում եմ. հունվարի երկրորդ կեսից սկսած վերոնշյալ հիմնախնդրների շուրջ որևէ ֆորմաով դարձաբար հանդիպում-հանրակրթական կազմակերպել:

ՀՀ իշխանություններին առաջարկել ազգային փոքրամասնությունների նման դասառնի որոշակի փանակի դասառնավորներ ունենալ նաեւ Սփյուռից, օրինակ՝ ավանդական կուսակցություններից, աշխարհագրական, հայաբնակության կամ մեկ այլ հասկանիչ հաշվի առնելով կամ մեկ այլ ձևով:

Քանի որ կանգնած ենք կատարված իրողության առջեւ, ուստի հարկավոր է համայնքված ուժերով և դասառն մակարդակով մնալով կուսակցված հարցերը: Պեսք չէ այլևս խաղարկել ազգային արժեքներ, որոնք, ի դեպ, ունանց դեմքում իշխանության մաս կազմած ժամանակ մեծամասամբ մոռացված էին: Հարկավոր է այսուհետ արտախորհրդարանական և կառնցողական ընդդեմության կարգավիճակում առաջ արժեքել և կերտել մեր երկրի ու ժողովրդի արժանավոր աղազան: Հասկալից են մենք դրա փորձն արդեն ունենք: Ինչպես հայրենիք է, Հայաստանի Առաջին հանրապետության գոյության տարիներին եթե կալիցիոն կառավարություն կազմելու կարճ ժամանակահատվածը (1918 նոյեմբեր-1919 մայիս) բացառենք, ապա ռանկավարները ի դեմս նրանց արեւելյան՝ Հայ ժողովրդական և արեւմտահայ Հայ Սահմանադրական Ռանկավար կուսակցություն հասկանների, մեծապես գործեցին կառուցողական ընդդեմության կարգավիճակում և դրանով իրենց ամուսնալի նմաստը բերեցին հայրենիքին ու ժողովրդին անմնացորդ ծառայելու գործով:

Վանդալները 3-րդ անգամ են հարձակվում Մակարավանքի վրա

Բոլորովին վերջերս՝ դեկտեմբերի առաջին կեսին, երրորդ անգամ թալանվեց Մակարավանքը: Ցավով արժի, մինչև այսօր, թե երկրորդ, թե այս դեմքը բացահայտված չէ: Ի դեպ, երկրորդ դեմքը տեղի է ունեցել շուրջ մեկ տարի առաջ, հունվարի 13-ին: Ցավում եմ, որ այսօր, երբ դեռ ես անհայտ ուժերի կողմից հսակ միտում կա փանդուկ մեր եկեղեցին ու ազգային-ավանդական ընտանիքը, արասվորելու մեր դարավոր ավանդույթները, հայն այսպես է վարվում իր հավաստի օջախի, 13-րդ դարից մեզ հասած չնաղ համալիրի հետ:

Կատարված շուրջ հեռախոսագրույց ունեցա Մակարավանքի հոգեւոր հովիվ Տեր Արամի հետ:

Հարցին, թե ինչ մասշտաբի գողության մասին է խոսքը, Տեր Արամից դասասխանեց.

«Նախ՝ մինչև Ձեր հարցին դասասխանելն ասեմ, որ մեզ համար ամենակարեւոր ոչ թե նյութական և, այլ բարոյականը: Վնաս են հասցրել բարոյալից՝ թե՛ մեզ, թե՛ ժողովրդին: Իսկ նյութականի մասով ասեմ՝ գողացել են սուրբ սեղանի մոտ դրվող երկու մեծ մոնակալները, մեկ ֆոց, մեկ կոնք՝ իր ջանամով: Վնասել են նաեւ մուսփի դուրը: Ծաղավանդակից դասառնված դուռ ունեք, որի վրա երկու փական կա, երկուսն էլ կոտրվել են, դրանից հետո, հասնելով փայտյա դռանը, դրա փակամը նույնպես կոտրվել են: Հետո կոտրվելով գանձանակը, նվիրակությունների գումարներն են գողացել: Կրակի փականն էլ են ջարդել, բայց այնտեղ գումար չի եղել»:

«Սա առաջին դեմքը չէ, նախկինում ես երկու ման դեմք է եղել, ուսիկաններն ասում են, որ ձեռագիրը նույնն է: Ի դեպ, երկրորդ անգամ էլ գողերը նույն կերպ էին վարվել, ինչ կարողացել էին՝ տարել էին: Մի թեսակ տղավորություն կար, որ փորձել էին անգամ հուշանվերները փչացնել», - Երեսփոխան Տեր Արամից:

Հարցին՝ թե ո՞րն է ժողովրդի դերն այս դեմքում, հոգեւոր հովիվը դասասխանեց.

«Այս գործը նախ՝ ուսիկանության դասակարգի հարցն է, որովհետեւ նախորդ դեռ չբացահայտված, տեղի է ունեցել ես մի տղծություն: Հետո էլ ժողովուրդը դեմք է դասահանջի, հսկի, դասառնի՝ մեծ հավասով: Հայ Առաքելական եկեղեցին ազգայնապաշտական կառույց է, նրան չի կարելի միայնակ թողնել, մասնավոր հիմա, երբ ամեն բան արվում է՝ մեր եկեղեցու հիմքերը թուլացնելու, խարխելու համար: Դարեւով, երբ մենք դեմքակառույցներն ունենցել, եկեղեցին է եղել ժողովրդի առաջնորդը, ուղեցիցը, իսկ հիմա, տեսեք, թե ուր ենք հասել»:

«Այնուամենայնիվ, ես, որդես եկեղեցու կրտսեր սղասավոր, մեր ժողովրդին զգում եմ իմ թիկունում: Լավ է լինելու: Ձեր զանգն էլ կարծես՝ նախախնամություն լինել: Քիչ առաջ եմ վերադարձել սահմանի գլուխը, որտեղ երեսներին հետ էի, միջոցառում էր՝ Սուրբ Ծննդյանը նվիրված, մասնակցում էին Աջաջուր, Բերաբեր և Ծաղկավան համայնքի կրակնօրյայի սաները: Եկա ու զանգեցի: Օգտվելով առիթից մաղթում եմ, որ Սուրբ Ծննդյանը ընդառաջ՝ Զրիստոսի լույսը տարածվի մարդկանց հոգիներում ու սրտերում և բոլորը բարոյալից լցվեն: Ասված օրհնի բոլորիս»:

Գեորգ ԳՅՈՒՆՈՒՅԱՆ

սփյուռահայ կառույցներ: Իսկ այդ դեմքում ստացվում է, որ Սփյուռը դրամահավաքների և լուսանկարվելու ժամանակ է միայն հիշվում: Դեռեւս անկախության արձալույսին հայրենիքի կողմից մեծապես զսնվող Ռանկավար Ազատական կուսակցությունն առանց վայրկյան անգամ երկմտելու իր ունեցած բոլոր հնարավորություններով ու ձեւերով լծվեց աջակցելու անկախության կայացման սրբազան գործին: Փաստերը բաց-բաց են: Հասկալից է զիջակցելով այդ բնագավառի անվիճելի կարեւորությունը՝ լուրջ ներդրումներ արվեցին սնեստության տարբեր ոլորտներում (խաղալիքների արտադրություն, տեսիլ-արդյունաբերական ձեռնարկություն, կենցաղային փմիա, Երեսփոխանական միջոցներ, «Նոյակ» և այլն, բոլորը չթվարկենք): Առանձնապես կարեւորվեցին կրթության և մշակույթի բնագավառները և դրանց կողմից լինելու և ստատելու անհրաժեշտությունը: Այնուհետեւ օրինադատ անկալարները գործող օրենքի տարիքի համադասասխան հայրենիքում ստեղծեցին նաեւ ՌԱԿ-ի հայաստանյան կառույցը ՀՀԿ անունով և լայն գործունեություն ծավալեցին երկրում՝ իրականացնելով բաց հայրենամարտ և հայրենամոտաս գործառույթներ: Արդյունքներն էլ բնականաբար բաց չուցանան. ՌԱԿ խորհրդարանական խմբակցությունն իր 23 անդամներով դարձավ թվով երկրորդը: Երեսփոխանակող գործընթացները հուշում էին, որ այդ թիվը գնալով մեծամասնու էր: Հենց այստեղ ու հենց այդ դասից էլ սկսվեց... Օրվա իշխանությունները ՀՀ առաջին նախագահ Լ. Տեր-Պետրոսյանի գլխավորությամբ ՌԱԿ-ի Երեսփոխանական բարեհաջող ու թափ հավաքող գործունեություն

ԱՐԱՍ ԱՍՖԱՐՅԱԼ

Քաղաքական վերլուծաբան Եվրասիական փորձագիտական ակումբի համակարգող

Ամանորին նախորդող օրերին Եվրասիական փորձագիտական ակումբը ձեռնարկված ավանդույթի համաձայն իր ամենամյա ժողովում ամփոփում է կասարված աշխատանքի արդյունքները: Մեր հետազոտողները, ովքեր Հայաստանում եւ, արդեն նաեւ նրա սահմաններից դուրս, ճանաչված, առաջատար մասնագետներ են, ամփոփում են սնեստական, սոցիալական եւ մշակութային արդյունքները, հող նախադաստեղծ կախիստեստումների եւ հետագա գործունեության ծրագրերի մշակման համար: Այդ ամփոփման նախօրեին գրված այս վերլուծականում փորձենք փոխանցել մեր հետազոտությունների որոշ, արդիական հնչողությունն դարձնակող ընթացիկ եզրակացություններ:

ԵԱՏՄ-ին անդամակցության որոշ սնեստական ընթացիկ արդյունքներ

Տնեստական գիտությունների դոկտոր, դոկտոր Անոս Թավադյանը համոզված է, որ ինեստեգրացիոն գործընթացների առանցքային նդասակը անդամ երկրների մրցունակության մակարդակի բարձրացումն է: Եական մշակութային ու մի դասրասի արտադրանքի արտահանման մշակակալից աճը, որն իր մեջ դարունակում է ավելի բարձր ավելացված արժեք: ԵԱՏՄ-ին անդամակցության չորս տարվա ընթացքում այս ցուցանիսը էադետ բարելավվել է: Նա հավելում է նաեւ, որ աշխարհում հունքի արտահանումը Եական հիմնախնդիրներ չի առաջացնում: ԵԱՏՄ անդամ դեսությունների զարգացման հիմնարար գործոն է հանդիսանում զարգացման սցենարը: Առաջին սցենարով կարող է ընդլայնվել ծառայությունների ոլորտը, ավելանալ ներքին սդառումը վարկերի, գրաների, ռազմավարական հունքի վաճառքի հաշվին: Երկրորդ սցենարը ենթադրում է ադաիակցել սնեստության զարգացումը ռազմարդյունաբերական համալիրի եւ դասրասի արտադրանքի Եական աճի հաշվին: Պարզ է, որ դես է գնալ այս երկրորդ ճանադարիով:

Եական սնեստական զարգացման համար արտադրանքի եւ ծառայությունների արտահանման հարաբերակցությունը ՀՆԱ-ին դես է հասնի 50%-ի: Ընդ որում, դես է գերակալի դասրասի արտադրանքը: Այլ դետերում փոքր սնեստություն ունեսող երկրները Եական զարգացում չեն ունեսնա: 2017թ. այս ցուցանիսը Հայաստանում հավասար է եղել 38,1%-ի:

Սկսած 2016թ. ԵԱՏՄ անդամ երկրներում իրավիճակը մակրոսնեստական ցուցանիսների առումով էադետ բարելավվել է: 2016-2017թթ. ԵԱՏՄ անդամ երկրներ Հայաստանից արտահանումը ավելի ան կրկնադասկվել է: Սկսած 2016թ.-ից արունակաբար բարելավվել են ադրանմաբազմառունության ցուցանիսները: Հայաստանի մերօրյա արտաին սնեստական կադերի բովանդակությունն ու ուղղությունը դարգորեն ցուցադրում են սնեստության հետագա զարգացման իրական վելկսորը: Այսդետ՝ դասրասի արտադրանքի գերակալը մասը արտահանվում է Ռուսաստան: Հայաստան մսնող ուղղակի դրանական փոխանցումների 63%-ը գալիս է Ռուսաստանից: Ընեսրակիրների մշակակալից մասը մենք ստանում ենք Ռուսաստանից (գազի 90%-ը եւ միջուկային վառելիքի 100%-ը): Հայաստանում արված արտահանմանյան ուղղակի ներդրումների 50,7%-ը արել են Ռուսաստանյան ընկերությունները: Պրոֆ. Ա.Թավադյանը դնում է, որ ինեստեգրումը ԵԱՏՄ արջանակներում ունի ներուժ սնեստության զարգացման հա-

մար, ինչդետ նաեւ արագացված արդիականացման սոցիալական չափորոշիչների բարելավման: ԵԱՏՄ անդամ երկրների իշխանություններն ու ինեստեկտուալ վերնախավերը դարսավոր են հեստողական ջանքեր գործադրել այս ներուժի լիարժեք օգտագործման համար:

Եվրասիական եւ եվրոդական ինեստեգրման զուգակցման հնարավորությունները գլոբալ առձակասման դայմաններում

Մեր խնդրանքով սնեստագիտության դոկտոր, դոկտոր Թաթուլ Սանասերյանը ուսումնասիրել է այս թեման, որի արդյունքում հստակ ձեակերդել է գլոբալ անկալունության, ինչդետ նաեւ առձակասման անբարենդաս դայմաններում մեր երկրի հնարավորություններն առաջ մղելու թե՛ եվրասիական ինեստեգրում, թե՛ զարգացնելու հնարավոր բոլոր կադերը Եվրոդական Միության հետ: Նա հիշեսրել է, որ Սերգեյ Լավրովի հայսնի «Եվրասիական ինեստեգրման նախագիծ. միսվաշություն դետի ադազա» հողվածում

հոլս ունեսնալ, որ համագործակցության ուղիներ փնեսրելուն միսված փողափակալությունը, որը ընդունելություն է գսնում եւ դասոնական Մոսկվալի կողմից, եւ դասոնական Բրյուսելի, կդահդանվի նաեւ հետագայում: Կարեւոր է, որ աշխարհադադափական այդ թեեսները չեն դնում «կամ-կամ» հարցադրումը Հայաստանի եւ ԵԱՏՄ մյուս անդամների առջեւ: Հայաստանի համար կարող է հետափրական լինել Թուրքիա-ԵՄ հարաբերությունների օրինակը, որի դարագայում Թուրքիան 1996թ. սկսած, չլինելով ԵՄ-ի անդամ, օգսվում է ազառ առեսրի ռեսիմի բոլոր արսնություններից, ինչդետ եւ եվրոկանան երկրները: Հասկանալի է, որ ԵԱՏՄ եւ ԵՄ հետ Հայաստանի համագործակցությունը տարբեր է: Տարբեր են նաեւ համագործակցության դայմանները եւ գործընթացները: Այսուհանդերձ, այս երկու վելկսորների ծնած հնարավորությունները կարող են դիսարկվել մել մակարդակում: Հայաստանի համար այս երկու վելկսորների համադրմանն ուղղված խելացի ջանքերի դայմաններում կարելի է սդասել նոր լիցք անկալություն եւ ինմիշխանության խոռացման,

նում հանուն անկալության ամրադնդման եւ ինմիշխանության: Փաստերի այսդիսի նեսգալիտումը, համաձայն մեր փորձագեսների, հնարավոր է այն դետում, երբ մոռացության է սրված դասմական անցյալը, նրա մկասմամբ հավափական հիշողության դեմ իրականացված են թեսամական ներսուծումներ, հավափական աննեսգիայի դայմաններում իջեսցվել է հասարակության կրթական ու գիսական մակարդակը, բթացել է հասարակական դիմադրության ուժը եւ թուլացել է դահանջկոսությունը: Մրա դեմն առնելու համար հարկ է զարգացնել դահանջված գիսակրթական եւ մշակութային համագործակցությունը, իրականացնել բազմակողմ ծրագրեր, նդասակալողել սլյալ դետում ԵԱՏՄ-ի հետազոտողներին, գիսականներին, արվեսի ու մշակույթի մարկանց սերս համագործակցության արդյունքում սեսղեսելու նոր մշակութային ու փողափակրթական արժեքներ:

Տնեստական գիտությունների դոկտոր, դոկտոր Էդուարդ Ղազարյանի եւ դոկտոր Ալեսանդր Սաֆարյանի հետազոտությունները վերաբերում են գիտ-

ԵԱՏՄ-ին Հայաստանի մասնակցության չորս տարին. Եվրասիական ինեստեգրման իրողություններն ու հեռանկարները

ցույց է սրվել, որ Անկալս Պեսությունների Համագործակցության տարածում բազմակողմ համագործակցության ընդլայնումն եւ ինեստեգրացիոն գործընթացների խոռացումն ու մեսծացումը մի ուղի է, որը հաշվարկված է որդետ ռազմավարական հեռանկար: Այսօր բազմամակարդակ եւ տարբեր արագությանը ինեստեգրման սկզբունքի համաձայն ԱՊՀ արջանակներում հաջողությամբ զարգանում են տարբեր ինեստեգրացիոն ձեակափերը: Դրանք օրգանադետ լրացնում են միմյանց, սեսղեսելով գործընկերության լայն հարթակ:

Մեզանում էլ, կարծես, սկսում է հողթանակել այն մոնեսումը, որ ԵԱՏՄ սեսղեսումն ուղի է, որը թույլ է տալու նրա մասնակիցներին դասվավոր սեղ զբաղեսնել գնալով ավելի բարդացող, ուժեղացող մրցունակություն դրեստորող 21-րդ դ. աշխարհում: Եվրասիական ինեստեգրումը բացարձակադետ ժամանակակից նախաձեռնություն է, մեր դարաբազմի իրողություններին եւ ոգուն հարագա, գլոբալ կառավարման ռեսիոնալ մակարդակի ամրադնդման միսումներին հարիր, որոնց զարգացումը կոչված է դնելու կալուն ինմնակարգավորվող միջազգային համակարգի հիմքերը: Անեսն դետում, գսնում է դոկտ. Թ.Սանասերյանը, համոզված կերդով կարելի է աշել, որ եվրասիական ինեստեգրումը զարգացման սեփական տրամաբանություն է ձեռք բերել: Մրա հիմքում առեսրասնեստական ոլորտում գործնական, հասկանալի նախաձեռնությունների կեսնագործումն է: Հստակ կոնսեսնուս է ձեակվորվել հողոս այս գործընթացի աշիճանական առաջխաղացման՝ առանց թռիչքների եւ վազանցի: Դրանում է ԵԱՏՄ հաջող հեռանկարը: Մենք իրադետ ասիագրված դես է լինեսնք, որ մերձավոր հարեանների եւ գործընկերների առջեւ չկանգնի արեստական ընսրությունը ինեստեգրման «արեսնյան» եւ «արեսելյան» վելկսորների միջեւ:

Արեսնոսքում ԵԱՏՄ նախագիծը չընդունվես դրականրեն, այնինչ Արեսելում, այդ թվում Չինաստանում, Իրանում, Հնդկաստանում եւ այլ երկրներում սկսեսցին փնեսրել այդ նախաձեռնության հետ ավելի սերս ու փոխասիակես համագործակցության հնարավորություններ: Անբողջ աշխարհն այսօր արժվում է սնեստական գլոբալացման եւ ռեսիոնալիզացման ձանադարիով: Պես է

կալունության ամրադնդման, մասնավորադետ, գլոբալ առձակասման ակնհայտ բացասական հեսեսանքները մեր փոքրիկ երկիր չնեսնուծելու համար:

Տնեստական ասիագրության դիրքերից վերանայել մեր դասմական անցյալը

«Նորվանք» գիսակրթական հիմնադրամի սնորեն Գազիկ Հարությունյանը ուսումնասիրել է եվրասիական ինեստեգրման գործընթացում որոշ արդիական հնչողություն ունեսող սեղեկասվական հիմնախնդիրներ: Նա փորձել է հասկանալ՝ որհանով են իրականությունը համադասալխանում «հոռիդային Միությունում Ռուսաստանի կայսերադասական մկրսումների» մասին այսեսղիցայնեսղից հնչող դասողությունները: Մրա կազմած մի խոսումն աղյուսակի համաձայն, խոռիդային հանրադեսությունների արումն 1985-ից 1990թթ. ընկած ժամանակահատվածում սդառման եւ արտադրության հարաբերակցության ցուցանիսների ուսումնասիրությունը ինմնիս աս բանի մասին է խոսում: Այսդետ, ՌիսՖՄ-ում այդ հարաբերակցությունը անեսնացածն էր՝ ընդամենը 76%-ը արտադրված արդյունքի: Սացվում է, որ «գաղղութարարը» սդառում էր ավելի փչ, փան իր «գաղղութները» եւ, փաստրեն, ամրացնում էր նրանց իր սեփական ռեսուրսների հաշվին: Հեսափրական է նաեւ, որ երեք սլակունական հանրադեսություններից միայն Ուկրաինան էր սդառում ավելի աս, փան արտադրում էր: Հեսափրական է նաեւ, որ Ուզբեկստանը, Վրաստանը եւ Հայաստանը Ռուսաստանի եւ Բելառուսի համեմատությամբ երեք անգամ ավելի աս էին սդառում, փան արտադրում: Գ.Հարությունյանի կազմած աղյուսակը, որը արոսով կիրադարակեսնք, խոսում ցուցադրությունն է այն հանգամանքի, որ փլուզված ԽՍՀՄ-ում բացալկալում էր այսդետ կոչված գաղղութային էթնիկ ասիագործումը, որը բնորոշ էր, օրինակ, բրիսանական գաղղութային համակարգին:

Այս իրողությունները հարկ է իմանալ, որովհեսեւ ժամանակակից ուժգնացող սեղեկասվական դասեսրազմների արջանում մելը մյուսին հաջողող գործողություններում անընդհաս փորձում են մեզ ներոնել, որ ինեստեգրացիոն գործընթացների դեմ խոսողները բարի գործ են ա-

թյան եւ մշակույթի ասդարեսներում Հայաստանի եւ Ռուսաստանի համագործակցությանը: Պրոֆ. Է.Ղազարյանը ցույց է սվել, որ մեր երկու երկրների ազրարային ոլորտի համալսարանների եւ գիսական կեսնրոնների համագործակցությունը վերջին տարիներին ուղղակիորեն նդասում են գյուղասնեստության ոլորտի զարգացմանը: Այս ասդարեսում սնեստագիտական ցուցանիսների աճը աս նկասելի է, իսկ համագործակցության օրինակները՝ դասկառանք ներոնչող:

Պրոֆ. Ալ.Սաֆարյանը մեր խնդրանքով հետազոտել է Հայաստանի, Ռուսաստանի, Ղազախստանի, Թուրմեսնեսանի եւ Ուզբեկստանի համալսարանների ու գիսական կեսնրոնների միջեւ հաջողված համագործակցությունը, որը նոր մակարդակի է բարձրացնում եսխոռիդային դարաբազմի արեսելագիտությունը: Կարեւոր է, որ մեր երկիրը երկկողմ ու բազմակողմ գիսամշակութային կադերում ներկայանում է որդետ հավասար կողմ, արժանադասիվ գործընկեր եւ մշակութային նոր արժեքներ սեսղեսելու ունակ մասնագիտական հանրություն: Կարծում ենք, որ գիտության, մշակույթի, արվեսի ու գրականության ասդարեսներում համագործակցությունը ինեստեգրման գործընթացների կարեսրազոլս բողադիչն է: Առանց այս ոլորտների ուսուցանող ու դասիարակող դերակասարության դեփվար է դասկերացնել լոլ սնեստական ասիով դայմանավորված փողագործակցության գլոբալ հաջողությունը:

Հայաստանի նոր իշխանությունները դես է լրոնրեն ուսումնասիրեն եվրասիական սնեստական ինեստեգրման չորս տարիների բոլոր հաջողությունները: Հարկ է վերլուծել նաեւ, թե ինչո՞ւ են կադում որոշ գործընթացներ եւ ինչո՞ւ չի ամբողջությամբ գործադրվում ինեստեգրման հսկայական ներուժը: Կարծում ենք, որ ներադափական առձակասումն ու անդող փողափական բանավեճերը այս ընսրություններից հետս վերջադետ դես է սեղը գիջեն որակյալ մասնագիտական մշակումների վրա հիմնված, սնեստության զարգացմանն ու բնակչության բարելեսցության բարձրացմանն ուղղված փողափական որոշումներին: Եվրասիական փորձագիտական ակումբի չորս տարյակ անդամները դասրաս են օգնել փողափական վերնախավերին ճիշես եւ սդասված փողափակալության մշակման ու կեսնագործման հարցում:

ՍԵՐՑ ԱՐԱՊԻՈՆՅԱԼ

Բանասիրական գիտությունների բեկումն

Վերջերս ԵՊՀ բանասիրական բաժանմունքի ղեկավար, դոկտոր Արծրուն Ավագյանը ինձ փոխանցեց գեղեցիկ ձեռագիրը՝ «Սի գիցեր Աթաթուրքի սենյակում»:

Յեղիմյանը հայտնի մտավորական, գրող, հրատարակախոս Ֆելիքս Բախչինյանն էր, որի մտածողությանը եւ, մասնավորապես, վերաբերում էին «հարեւանների» հանդեպ լավատեսական տեսակետը:

Վերնագրի հարուցած տարակուսանքը միանգամից փարսվեց, երբ սկսեցի կարդալ կառուցվածքով, նյութի ընթացության եւ մասնագիտական բարձրության, նաեւ հարցադրումների նորոգված չափազանց հետաքրքիր այդ գրությունը, թեեւ հեղինակն այն համարում է վեպ:

Մինչդեռ ես այն կանգնեցի մտաբանական էություն՝ կարեւորելով նյութի շարժանկների եւ եզրահանգումների խորհային ընդգրկումները:

Յյուզվածի մի փունջ դրվագներում դարձնում է առիթն ուղիղ ընդունելու լուրհանցողը, որը նաեւ մեզինքն յուրաքանչյուրը, առհասարակ հայր կարող էր լինել, եթե, իհարկե, չի տառապում հիշողության կորստով: «Ինձ շատ է սազում անհանգիստ բառը՝ իր դարձվածքային եւ անհասկալի խորությամբ»: «Անհանգիստ» բառով իմ մտաբանությանը հայն էլ տեսական որոնումների մեջ է՝ փնտրելով կորսված հանգիստը ժամանակի, տարածության, անսահմանի սահմանափակումների ու ինքն իր մեջ: Եվ սա անվերջ:

Դեռ ֆերթոլահոր ժամանակներից, զուգեւեւ դրանից էլ առաջ մեզ գնացել ենք իմ մտածանաչման ճանապարհով՝ փորձելով հասկանալ թե՛ մեզ եւ թե՛ մեր ժամանակը: Եվ շարունակում ենք այդ ուղին՝ չիմանալով՝ կհաջողվե՞նք արդյոք: Կարծում եմ՝ Ֆ. Բախչինյանի այս գործը նաեւ իմ մտածանաչման մեր ճանապարհի յուրովի մտաբանումն է նաեւ՝ մի փոքր այլ դիտարկումների ու մտածումների:

Ժողովուրդների երջող մասնության փառաբանումը հաճախ է հասկանալի հարթաբանականում ու դարձնում մեզ, վերելքներով ու անկումներով, երբեմն նաեւ այդ երթը բեկող վաճառի իրադարձություններով: Այդպիսի իրողություն էր մեր ժողովրդի կյանքում XIX դարավերջին եւ XX դարասկզբին իրագործված Ցեղասպանությունը, որի մասին, մասնավորապես վերջին տասնամյակներում գրվել են եւ շարունակվում են գրվել մասնական, գեղարվեստական փաստագրական եւ հուշագրական մեծաթիվ գրքեր: Բացահայտվել ու դեռ բացահայտվում են դրա մասնաշունչներն ու իրագործման անմարդկային ձեւերը, հետեւանմանքը, բազմաթիվ այլ իրողություններ: Տարբեր հեղինակների նույնքան տարբեր աշխատություններում առկա են անխուսափելի ընդհանրություններ, անգամ կրկնություններ: Փորձեր են արվել բացահայտելու նաեւ դահճի ու զոհի ներաշխարհային-հոգեբանական որակները, դրանց դրսևորման կերպերը:

Բախչինյանի գիրքն այս առումով թերեւս բացառությունն է: Բայց ինչ-որ բան, այդուամենայնիվ, այս գրքում նոր է ու անսովոր, սկզբում նույնիսկ խորթ, անընդունելի թվացող: Եվ այդ «ինչ-որ բանը» ստիպում է մտաբանում ու ոճով անմոլայնաբար դարձնել այս գործի տղաբանությունը՝ որովհետեւ մեզ համար անսովորը՝ հասկանալու համար նա ընդունելի կամ անընդունելի, մերժելի լինելը:

Ըստ Բախչինյանի՝ այդ «անսովորը» մեր մասնական հիշողությունը, ավելի

ճիշտ՝ նրա բաղադրությունը ճանաչելն է: Վիճելի՞ է: Թերեւս: Բայց ճանաչելն անողորմ են փաստերը, ի մասնավոր՝ դրանց տարածականությունը, եւ գրի ընթացման ընթացքում մոռանում են վիճելի մասին, փորձում նորովի դիտարկել մեզ ու մի հիշողության այն գոյակերպերը, որ մինչ այդ անծանոթ են եղել մեզ:

Տարածական է, բայց փաստ, որ Աթաթուրքի ժամանակակից ու անմիջական նախորդները՝ Թալեթը, Էնվերը, Ջեմալը, Ջեմալը, Նազըմը, Շաֆիքը եւ մյուսները, իրենց՝ երեսակայության սահման չճանաչող հանցագործներով գոնե մեզ՝ հայերիս մեջ միջոց էլ սկսվել են թուրքերի հայր Աթաթուրքի հանցագործությունները, որոնք գուցե ծավալվել էին փոքր, բայց հոգեբանորեն եւ հետեւանմանքով ոչ միայն չեն զիջում, այլեւ բազմիցս գերազանցում են նախորդներին: Սա մեր հիշողության ու մտածումների մի բաց է խնդրի հանդեպ, եւ այդ բացը լրացնում է վեպ արժեքող այս գրությունը:

Մի գիցեր Յալեթի «Բարուն» հյուրանոցի այն համարում, որտեղ արդեն է Քեմալ Աթաթուրքը, հյուրընկալվել է նաեւ հեղինակը, որին, ինչպես ողջ հայությանը, հավաստի է թվում այն միջոց, թե՛ «Հավանաբար Թուրքիան ոչ թե չի ուզում, այլ չի կարող. նրան հասնում է իրեն մեղավոր ճանաչելու գիտակցական բարձր մակարդակը» (12): Այդպես է արդյոք: Դժվար է ասել: Եթե այդպես է, ապա Թուրքիան անմեղաբան է, ինչը դժվար է հաստատելու գոնե վերջին հարյուրամյակում նրա աղբյուր կյանքով ու վարած քաղաքականությամբ: Եթե այն է, որ ցավի ու վայելիքի, հանցանքի եւ անմեղության, ոճի եւ դասի, հարթաբանականների ու դարձվածքների մասին թուրքն ունի միանգամայն այլ, հանուր մարդկությունից տարբեր մտածումներ եւ մասկետներ: Եվ դա լավագույնս է հաստատվում հենց այս գրքով: Ու նա՝ այդ թուրքը, անցյալ դարասկզբին փոխեց մեր հիշողությունը, ավելի շուտ՝ ավերեց այն՝ փառաբանելով նաեւ մեր զգացողությունը: Ու եթե «Ամերիկացին կամ ռուսը, աֆրիկացին կամ ասիացին (ինձ՝ Աթաթուրքի աղբյուր սենյակում - Ս.Ս.) հաստատելուց ինչ-որ հոսանք է օժանդակում անուշ բույր կարող էին զգալ», ապա հեղինակը, այսինքն՝ մեզանից յուրաքանչյուրը միանգամայն այլ զգացողության է դասադասված: «Սենյակը մաքուր էր, ախտահանված, փոշու համակցված չկար այնտեղ, բայց մի դահլիճ էր, թե արյան հոս զգացի» (18) (ընդգծումը՝ Ս.Ս.): Ինչո՞ւ է այդպես: Որովհետեւ մեր մասնական հիշողությանը մարտահրավեր է ինչ-որ նոր բաղադրություն՝ հոսանքությամբ, ներքին տեսողությամբ, զգացողությամբ եւ... դահճի մասնաշունչական ներկայությամբ: Ահա թե ինչու է անսակարելի թվում «Երգումն էր դարձնում եւ արցունքի տարածումը՝ միջոց սերված հայ զբոսաբեկի այն դարձողությունը, թե՛ «Աթաթուրքի սենյակում շնչեցի նրից օդը եւ զգացի նրից հոս ու հասկացա, որ հոսանքությունն էլ ունի հիշողություն» (19) (ընդգծումը՝ Ս.Ս.): Արտաբանություն է, թե Բախչինյանը գեղագիտական հնարան է կիրառել՝ կերպարներով Աթաթուրքին իբրեւ գրուցակից:

Մինչդեռ դա հնարան է, ոչ էլ տեսիլ, այլ մի տեսակ զգայական իրականություն, եթե կարելի է այդպես բնութագրել,

որից մեզինքն չենք կարողանում որեւէ կերպ ազատագրվել, փակել ու «Աթաթուրքի անունը միայն բավական է ներկայից կտրել ու ցավոտ քաղաքի կասարելու դեպքի անցյալ եւ վերադարձի դասական այն սխալ ու սարսափելի մղձավանջը, որի միջոցով անցել է հայ ժողովուրդը (25): Ահա սա է դասաբանը, որ միջոց զգալի է Աթաթուրքի բացակայումը, որը «...նչ միայն ֆիզիկական կամ կենդանի հոգու ներկայություն էր, այլ օրգանաբան միանգամայն նրի բան: Ես նրան տեսնում էի երազի ու իրականության սահմանազրկում» (26): Ցեղասպանությունը հղացած եւ իրագործած դահիճները եկել եւ տեղավորվել են մեր մեջ, բնակություն հաստատել մեր ուղեղներում եւ հոգիներում, ինչպես վնասատու ճիւղներն են հայտնվում դոկտորի ծառի մեջ եւ անխուսապ հոսանքներ հարկադրելով ու նշնջացնելով նրան: Եվ դրան՝ այդ դահիճները, ուրվականներ չեն, մարդկային ձեւ ու կերպարան էլ չունեն ու ավելի շատ նման

չափ: Ինչո՞ւ: Աթաթուրքը լավ է տեսնաբանում՝ «դուր քոյրը սիրում եմ այդ երգերը ու մեղադրում ինքներդ ձեզ թեմանու երաժշտությունը սիրելու համար,՝ շղամարդու մեղադրական ձայնով կարծես մտնելով է Աթաթուրքը եւ անառարկելիորեն փաստում,՝ մեմ հասկացանք, որ ավարից ու թալանից այն կողմ կան ուրիշ աշխարհներ՝ երաժշտությունը, ֆարե ֆանդակը: Մենք վերցրինք ձեր լադերը, մեղեդիները ու սկսեցինք երգել թուրքերեն բառերով: ...Մեր երգի մեջ դուր սիրում եմ ձեր եւ իզուր մեղադրանքներով սանջում ձեզ» (28): Կարելի է համաձայնել այս մտքի հետ կամ վիճարկել այն, բայց կարծես անհնար է վիճարկել նրանում առկա տեսաբանությունը: Եվ, իսկապես, ինչո՞ւ այս կերպով չենք մոտենում խնդրին, ինչո՞ւ չենք կարողանում հաղթահարել մեր մեջ առկա այն կանխատեսաբանականությունը, որը խանգարում է մեզ ճանաչել թեմանուն, հասկանալ եւ այդ կերպ հարաբերվել նրա հետ, մինչդեռ դրա փոխարեն անտեսում ենք նրան, որն «այնքան էլ դյուրին չէ. ես (Աթաթուրք

Անբնականի հիշողության գեներալացման վստահություն

- Ս.Ս.) կամ մի անձնական կյանքի մասնության մեջ, մի բանաստեղծությունների, մի երգերի մեջ,՝ հեզում է արկղը» (33):

Բախչինյանի գրքում այս եւ նման այլ բազմաթիվ հարցեր են արծարծվում, սրվում մեկնություններ եւ դասախոսներ, որոնց մի զգալի մասը կարող են դուր չգալ հայի եւ թուրքի միջոց առկա եւ սղասելի հարաբերությունների մասին մեզանում առկա մտածական կարծաքողություն, բայց մտածելու տեղի անմոլայնաբար սալիս են: Յեղիմյանը՝ այդ համեստ ու համարձակ հայր, մասը դրել է մեր արյունածո վերին եւ վերաբույժի հմտությամբ փորձում է այն՝ անուշոտ նաեւ ցավեցնելով այդ վերին: Որովհետեւ հեռու է դաստիարակությունից եւ ընթերցողին դուր գալու՝ գրողի համար կործանարար մայրությունից, որովհետեւ գիտե՛ թարախաղալը հեռացնելը անմոլայնաբար ցավոտ է, բայց եւ բուժման միակ ճանաչողություն: Ահա թե ինչու են իրական թվում մեր թեմանու կողմից մեզ տրված գնահատական մեջերը, թե՛ «Չարմանալի մարդիկ են հայերը... Ես ո՛չ ուրվական եմ, ո՛չ հոգի ու ո՛չ էլ խղճի ձայն: Ես սթափության ձայնն եմ ու ահա թե ինչ կասեմ մեզ: Դուր ցաս եմ փորձում ձեր անցյալը ներկայի ու ապագայի դասախոսներն այնտեղ գտնելու համար: Ես այդ դասախոսներն եմ: Ցեղասպանության միջազգային ճանաչման մոլորակի մեջ դուր կորցնում եմ մասնական կարեւոր դասեր, սխալներ ու վրիպումներ եմ թույլ տալիս, էլ չեն ասում, որ ձեր ներսում եղած աթաթուրքերին թույլ եմ տալիս դարձնալու: Պատանությունը կրկնվում է ձեր արջի առաջ, իսկ դուր չեմ զգում» (63) (ընդգծումը՝ Ս.Ս.):

Խոստովանենք՝ դժվար է հակափաստարկել այս դիտարկումը: Ի՞նչ է հուշում գիրքը: Վերափոխվել, ինչպես ինքը՝ հեղինակը. Ասես այս գիցեր նորից մկրտվեցի հայոց մասնության ու հիշողությունների ավագանու եւ դուրս եկա բոլորովին նրից մարդ: Ավելի լավը, թե՛ ավելի վատը, դեռ շուտ է ասել: Ես այլեւս այն անհանգիստ մարդը չեմ» (66) (ընդգծումը՝ Ս.Ս.):

Ահա այսպես՝ դարձ, հասարակ ու հասկանալի: Մեմ այլեւս այն անհանգիստ հայր լինելու ժամանակ եւ իրական չունեն:

ԿԱՐՈ ԱԹԱՅԱՆ

Մոսկվա

40 տարուց ավելի է, ինչ բնակվում եմ Մոսկվայում, եւ որդես Գայասանի հեռուստեստուսթյան ու ռադիոյի սեփական թղթակցի իմ գործունեութան տարիներին (1977-1994 թթ.) մի քանի անգամ ցավալի ու ճիտոր առաջադրույն ինձ վիճակվեց մոսկվաբնակ մեր մեծ ու նշանավոր հայրենակիցներից մի քանիսի աչքուններին, մոսկովյան սգո համոզուսթյուններից հետո, քաղաքային Երեւանում հողին հանձնելու համար, ուղեկցել մինչեւ մոսկովյան օդանավակայաններ:

Առաջինը՝ Արամ Խաչատրյանն էր (1978 թ.), հաջորդը՝ Վիլյամ Սարգսյանի աչքունասափորը՝ ԱՄՆ-ից, որը Մոսկվայով հասավ Երեւան (1981 թ.): Գիշում եմ, մի ամբողջ օր ու կես Միացյալ Նահանգներից սափորը ուղեկցողների հետ նսեցինք Վճուկով օդանավակայանում՝ անբարեմուտս եղանակի դասձառով:

Գետո՝ Առնո Բաբաջանյանի անժամանակ մահը (1983 թ.): Եվ վերջապէս՝ մի քանի ամիս առաջ կյանքից հեռացած մոտ 100-ամյա իմ մեծ ու լավ բարեկամ՝ Արարիկ-Բանդակազոր Նիկողայոս Նիկողոսյանը, սակայն այս անգամ ոչ որդես թղթակցի, այլ ընդամենը՝ մարդու, որը երկար տարիներ շարունակ է նրա հետ, բազմաթիվ անգամ եղել նրա արվեստանոցում, նրա հետ ունեցել ամուր ընկերական կապեր: Առնո Բաբաջանյանի ու Նիկողայոս Նիկողոսյանի հետ իմ շփումների ու հանդիպումների մասին ես հետագայում կդասմեծ մեր թերթի ընթերցողներին:

Սակայն ինչո՞ւ եմ ընդգծում միայն վերը նշված մեր մեծերի մասին... ԶԷ՞ որ աչքին առաջ կյանքից հեռացան ես ու ես նշանավոր մոսկվաբնակ մեր հայրենակիցներ՝ մարտալ Գովհաննես Բաղրամյանը, Տիգրան Պետրոսյանը, Ալեքսեյ Գեօրգիանը, որի մասին մոսկովյան ես հիշողութուններ ունեմ, Միխայել Թարիվերտի, Եվգենի Սիմոնովը, ակադեմիկոսներ՝ Նիկոլայ Ենիկոլոպովը, Մարտ Ենոբյանը, իմ լավ բարեկամ՝ Լեւոն Բաղդասարյանը... Որ մեկին թվարկեմ... Մոսկվան կամայականաց կարծես դասարկվեց ինձ համար:

Իսկ դասարկանելով վերոհիշյալ հարցին, կասեմ... որովհետեւ եւ Արամ Խաչատրյանի, եւ Վիլյամ Սարգսյանի, եւ Առնո Բաբաջանյանի ու Նիկողայոս Նիկողոսյանի հարազատների ցանկությամբ նրանց աչքունները տեղափոխվեցին Երեւան եւ հողին հանձնվեցին մեր մեծագոյն զավակների Պանթեոնում: Իսկ մյուսներն իրենց վերջին հանգրվանը գտան մոսկովյան սառը եւ անհյուրընկալ հողում...

Անդրանիկ Մարգարյանի հրադարակը՝ Կոմիտասի անվան Պանթեոնում

Ամենամյա երեւանյան իմ այցելութունների ժամանակ երկար տարիներ, մոտ 15 տարի չէի հասցնում այցելել Պանթեոն... Սակայն այս անգամ, անցած տեղեկութեթի վերջերին, իմ նույնպէս մոսկվաբնակ ընկերոջ հետ, որը նույնպէս այդ օրերին գտնվում էր Երեւանում, որոշեցինք մտել Կոմիտասի անվան այգին եւ ծաղիկներ դնել վերջերս այստեղ հողարկավորված իմ մեծ բարեկամի՝ Նիկողայոս Նիկողոսյանի թարմ շիրմին:

- Եվ ահա, մոտենում եմ Պանթեոնի դարսդարակապած տարածքին... Դեռեւս հեռվից, համեմատաբար ցած ու միջին բարձրութան բոլոր տաղանաբարերի ու կիսանդրիների կենտրոնում, համարյա մոտմեծի մեծ մի հսկա հուշարձան է երեւում...

- Տեսնեմ ո՞ւմ դասվին է այն կառուցված, այն էլ Պանթեոնի ուղիղ կենտրոնում՝ ընդարձակ հրադարակի վրա, դեռեւս չմոտեցած գերեզմաններին, հարցնում եմ ընկերոջս...

- Դե երեւի Արամ Խաչատրյանը կլինի, կամ՝ Առնո Բաբաջանյանը,- անվստահ տնով դասարկանում է գրուցակիցս... Ու մեմք առաջին հերթին մոտենում եմ այդ հուշարձանին... Եվ կարդում՝ «Մարգարյան Անդրանիկ Նահապետի (1951-2007 թթ.), քաղաքական ու դասակարգործիչ, Գայակական համարտութության վարչապետ (2000-2007 թթ.)»:

- Ամեն ինչ դարձ է,- հուսալսաթ տնով ասում է ընկերս,- սա Երեւանի քաղաքապետ Տարոն Մարգարյանի հայրն էր, որի կառուցած այս մոտմեծնը կարծես իտալիան է այստեղ իրենց վերջին հանգրվանը գտած մեր ժողովրդի մեծագոյն զավակների շիրմների վրա...

Քանի որ 1993 թվականից մինչեւ 2008 թվականը ես ոչ մի անգամ չէի այցելել Երեւան եւ այնքան էլ քաջատեղյակ չէի Գայասանի մերթին քաղաքական ու

սնեսական իրադարձութուններին, ընկերոջս հարցնում եմ, թե ինչով է աչքին ընկել այս մեծարգո դասարկան, արժանալով մեծ դասակարգ... Կարեն Դեմիրճյանի գործունեության մասին լավ գիտեթի, քանի որ 1969-ից մինչեւ 1977 թվականը ես աշխատում էի Երեւանում եւ որդես «Լրաբերի» թղթակցի մասնակցել եմ նրա օրով բացված Արիւ-Սեւան թութեթի շինարարության ավարտին, նա սկսեթ ու ավարտին հասցրեթ Երեւանի Մետրոյի շինարարութունը, Մարգար-համերգային հրաշալի դալարը, մեծ թվով բնակեթի թաղամասեր ու փողոցներ...

Նրանից առաջ, Անտոն Քոչիմյանի օրով կառուցվեթ «Ծիծեռնակաբերդը», «Գաղղան» մարգարաշար, սկսվեթ Արիւ-Սեւանի շինարարութունը... Եվ այլն, եւ այլն...

- Իսկ ի՞նչ արժեթներ է թողել իր հետեթից Անդրանիկ Մարգարյանը... կրկնում եմ հարցս՝ ուղղված ընկերոջս, քանի որ նա այդ տարիներին իր աշխատանքային գործունեությամբ ավեթի սերտրեն էր կադված մայր Գայասանի հետ:

- Դե... ասում եմ լավ հայրենասեր է եղել, արդյունաբերական որոշ ած է գրանցվել համարտեսութունում,- մի տեսակ դժվարությամբ բառեր ընտրելով, դասարկանում է գրուցակիցս...

- Ու վերջ...,- տարակուսած դիմում եմ նրան...

- Ինչո՞ւ վերջ... նրա որդին՝ Տարոն Մարգարյանը Գայասանական կուսակցության ազդեթիկ անդամներից մեկը, երկար տարիներ եղել է Երեւանի քաղաքապետ, թե ու թիկունք եղել Սերժ Սարգսյանի ռեթիմին... Դա ի՞նչ է...

- Իհարկե փչ չէ... Սակայն ասում ես Անդրանիկ Մարգարյանը լավ հայրենասեր է եղել... Իսկ կարո՞ղ ես ինձ արագուցել, որ այս համեստ ու չափավոր տաղանաբարերի ու կիսանդրիների տակ

հանգրվան գտած հանգրուցայնեթից որդես մեկը ավեթի մեծ հայրենասեր չէր, քան այդ հարգարժան բարձրագոյն դասարկան... Ահա, խնդրեմ, թեկու՞՞ Կարեն Դեմիրճյանը, կամ Ֆրունզիկ Սկրջյանը, Սոս Մարգարյանը, Օթեթյա Գայասանյանը, Գոհար Գասարյանը... Էլ չեմ ասում Կոմիտասի, Արամ Խաչատրյանի, Օհան Դուրյանի եւ մեր ազգի ես ու ես մյուս մեծ զավակների մասին, որոնց անուններով ու ստեղծագործութուններով է ողջ աշխարհը ճանաչում հայ ժողովրդին... Եվ եթե նրանց հարազատներից որդես մեկը չի եղել քաղաքապետ ու կորցնելով իրականության եւ չափի զգացողութունները, անտեսելով զավակության ու համեստության մոտեթը, թքած ունեմալով հասարակական կարծիքի վրա, մեծ մոտմեծն է տեղադրում առանց այդ էլ տարածային առումով սահմանափակ Պանթեոնում, դա դեռ չի նշանակում, որ բարձրաստիճան դասարկան ավեթի մեծ հայրենասեր էր, քան նրա հուշարձանի կողմին ծվարած մեր մյուս հանգրուցայնեթը...

Եվ ընդհանրապէս, ո՞վ է որոշում Պանթեոնում հողարկավորվող մեծանուն մարդկանց արժանիները, թողած ավանդ ու ժառանգության մեծութունը... Կա՞, արդյոք, մի դասական կամ մասնագիտական մարմին, որը առաջնորդվում է որոշակի մոտեթով ու չափանիշներով, կադված շիրմների վրա տեղադրվող տաղանաբարերի կամ կիսանդրիների ու հուշարձանների չափի ու ձեթի, մեծության ու բարձրության հետ... Թե՞ մի մարդ է այդ ամենը տնորնում եւ խեթին փչած որդես զաղափար դարձնում իրական... Եթե դա այդպէս է, ուրեմն հարցս էլ դառնում է հեռերական...

Սակայն խոսով ընկած, մեմք ընկերոջս հետ կարծես շեղվեցինք Պանթեոն այցելելու մեր բուն նպատակից... Փնտրեցինք եւ գերեզմանասան մի անկյունում վերջապետ գտանք մեծանուն քանակագործ-նկարիչ Նիկողոս Նիկողոսյանի թարմ աչքունն ու ծաղիկներ դրեցինք նրա վրա... Այնուհետեւ սկսեցինք որդես Առնո Բաբաջանյանի շիրմը, ու այդպէս էլ չգտանք: Գետո միայն դարձեցինք, որ մեր ազգի մեծագոյն երգահաններից մեկի աչքունը իր արժանի տեղը չի գտել այս Պանթեոնում, մինչդեռ այնտեղ համոզեթեթին մեծ անժամոթ մի երգչուհու շիրմին՝ Վարդուի Վարդանյան... Դե իսկ հետեթյունները արեթ իմներդ...

«Նյու Յորք Թայմսում» լրագրող Լարա Պելեգրինեթին Նորվեթից (Մասաչուսեթս) անդրադարձել է Չիլիճյան ընտանիքի արտարած ծնծղաներին: «Դու կարող ես բոլորամակագ ներդասարկութուն ունեմալ, բայց միայն ծնծղաներն են, որ կարող են այդ ներդասարկության գերեթկութունը հասցնել իր զագաթնակեթին», մեթբերում է նա խոսեթը թըրկահար Բայան Բելեթի, որ ծանոթ է Քանսի երաժշտության երգչուհի Էմիլու Գարիսին եւ ջագի սափոթոնահար Ուեյն Շորեթին նվագակցելու իր վարտեսությամբ: Նա արդեն 20 տարի է, ինչ օգտագործում է Չիլիճյան ծնծղաները, որոնք 1618-ին, չորսհարյուր տարիներ առաջ, արտարվել են առաջին անգամ Կոնստանդնուպոլսում Չիլիճյան ընտանիքի կողմից՝ մեսաղների (մասնավորապէս անագի եւ ողնծի) որոշա-

Չիլիճյանների 400-ամյա ձայնային գաղտնիքը դեռեւս գրնագում է

կի համաձուլվածից: Ստացման եղանակը որդես զագսնիք հողորդվել է սերնեթ-սերունդ, ընտանիքի արու զավակներին: Այդ թվականից առաջ, դեռեւս

որդ: 17րդ դարում Ալեթիս Ա-ն սկսեթով գործը փոխանցել է այն իր հաջորդներին: Այսօր սակայն առաջին անգամ լինելով ընտանիքի 14 սերունդների մեթ ընկերության գործադիր իտալանության դեկն ստանձնել է Քրեթգի Չիլիճյանը՝ Արման Չիլիճյանի դուստրը: Կոնստանդնուպոլսի հարեւանությամբ գտնվող Սամաթիայում սկսված գործը հետագայում ԱՄՆ է տեղափոխվել 1915-ի ցեղասարկութունից մի փոքր առաջ: Բոսնոնում տաղասան գտած հուշակեթեթի մասնագետ Ալեթիս Գ-ն սկզբում տարակուսել է տարունակել ընտանիքի գործը, բայց հետագայում ուսումնասիրելով շուկան համոզվել է, որ հնարավորութունները մեծ են: Քուրսիում (Մասաչուսեթս) տեղակայված

գործարանի համբավը տարածվել է ոչ միայն ամբողջ Ամերիկայում, այլեւ Եվրոպայում եւ այլուր: Գետագայում գործարանը տեղափոխվել է Նորվեթ (դարձյալ Մասաչուսեթսում), որտեղ այժմ ռոթոսներ էլ են աշխատում: Ընտանիքի զավակներից մեկն էլ ծնծղաներ արտարող մասնաշուղ է բացել Սաթիանում՝ Կանադայում: Ծնծղաների հնչյունակութունը արդեն 57 տարի անընդմեթ ստուգող Լեոն Չիաթիմին բազմաթիվ անգամներ է լսում յուրաքանչյուր ծնծղայի ձայնային որակը՝ ստուգելու համար, թե համարտասարկանում է արդյոք ընդունված մոտեթին եւ տաղա փորձում է գտնել նրա զույգին: «Բայց ինչպէս թըրկահարներն են տարբեր լինում, այնպէս էլ ծնծղաներն են մի փոքր տարբեր լինում միմյանցից», երգակացնում է լրագրողուհին: **Տ.Տ.**

Անկարան նոր գերակայություններ է փնտրում Մերձավոր Արևելքում

Թրանսիսուրյան լիգայի և կասպիական էրդոզանի հարշակումը

Օրերս Դոհայի XVIII Միջազգային համաժողովում Թուրքիայի արտգործնախարար **Մեվլութ Չավուսօղլուն** հանդես է եկել կարևոր հայտարարություններով: Պարզվում է, որ վերջերս Բուենոս Այրեսում ԱՄՆ-ի եւ Թուրքիայի նախագահներ Թրամփի եւ Էրդոզանի բանակցությունների ժամանակ, Թրամփը իր թուրք գործընկերոջը տեղեկացրել է, որ ԱՄՆ-ը մտադիր է հեռանալ Սիրիայից: Սա առաջինն է:

Երկրորդ: Պատասխանելով այն հարցին, թե Սիրիայի նախագահ Բաշար Ասադի վերընթացվելու դեմքում Անկարան կհամագործակցի՞ արդյոք նրա վարչակազմի հետ, Չավուսօղլուն հայտարարել է հետևյալը. «Մենք մեծ է երկիրը դասրաստենք ընտրություններին, դրանք մեծ է անցկացվեն ՄԱԿ-ի հովանու ներքո, ընտրությունները մեծ է լինեն համընդհանուր, թափացիկ, ժողովրդավարական եւ արդար: Եթե դրանք լինեն ժողովրդավարական եւ վստահելի ընտրություններ, ապա ամենքը մեծ է ֆնտրության առնեն ման հնարավորությունը»: Ընդամենը նախարարը ավելացրել է, որ Անկարան դեմ է, որ Սիրիայի սահմանադրությունը գրեն ուրիշները: «Եկեք նրանց թույլ տանք, որ իրենք գրեն իրենց սահմանադրությունը: Եթե նրանց մեծ է որեւիցե օգնություն, ապա մենք դասրաստ ենք այն տրամադրել, բայց նրանք մեծ է գրեն իրենց սահմանադրությունը»:

Այստեղ նկատելի են կարևոր նրբերանգներ: Բանն այն է, որ Թրամփը առաջին անգամը չէ, որ հանդես է գալիս Սիրիայից հեռանալու մասին հայտարարություններով: Պենտագոնի տեղեկատվության համաձայն, ներկա դրությամբ Սիրիայում զենվորներ է շուրջ 2 հազար աներկացի զինվորական: Արաբական Միացյալ Եմիրություններում հրատարակվող Al Arabiya լրագրությանը հիշեցնում է, որ նախ այս տարվա փետրվարին, ապա մարտին ԱՄՆ նախագահը հայտարարել էր. «Մենք հարվածեցինք «Իսլամական ղեկավարության» վզակոթին, հավանաբար շատ շուտով մենք կհեռանանք Սիրիայից»: Այնուհետև Թրամփը այդ դրույթը կրկնել էր մայիսին: Այդ ժամանակ Al Arabiya-ն սկսել մտադրությունը կաղել էր Վաշինգտոնի այն

մտադրության հետ, որ Պարսից ծոցի երկրներին դասրաստելի վաճարել Սիրիայում աներկայան գործի ներկայության համար:

Սիրիայի գծով ԱՄՆ-ի ներկայացուցիչ **Ջեյմս Ջեֆրի** սեղաններին նախագահ Թրամփին վկայություն տալով էր, որ Սիրիայից աներկայան գործարածին դուրսբերման հարցը շողկաղվում է այնտեղ Իրանի ռազմական ներկայության հետ, թեպետեւ Թեհրանը հանդես է եկել եւ գալիս «Իսլամական ղեկավարության» դեմ: Ինչդեռ նույն է «Ամերիկայի ձայն» ռադիոկայանը, այդ խնդիրը կնքանավորեն Սիրիայում ԱՄՆ-ի առաջնությունը զգալի փոփոխություն: Իրոք, եթե կողմնորոշվեն իրադրության մեջ, ապա կարող ենք ասել, որ սարածաբազմազան արմատական իսլամիզմի դեմ դասրաստելի հիմնական երաշխավորը Դամասկոսն է:

Մինչդեռ Վաշինգտոնը հույսը դնում է միաժամանակ ինչդեռ չափավորական ընդդիմության, այնդեռ էլ սիրիացի ֆրոնտի վրա: Այդ երկու ուժերը թե՛ ձեռակառնեն, եւ թե՛ իրականում օգտագործվել են ինչդեռ «Իսլամական ղեկավարության», այնդեռ էլ Բաշար Ասադի օրինական կառավարության դեմ դասրաստելու համար: 2017 թ. հուլիսին աներկայացիներն ակտիվորեն մասնակցել են Սիրիայի կառավարության եւ ընդդիմության ուժերի զինադարձի բանակցություններին, իսկ հետո ընդգծել են, որ ուժադրությունը չեն բեւեռնի Ասադի ղեկավարությանը: Ինչդեռ «Իսլամական ղեկավարության» դեմ: Ինչ վերաբերում է Թուրքիային, նրա համար առաջնայինը դասրաստել է ոչ միայն «Իսլամական ղեկավարության» դեմ, այլ Սիրիայի հյուսիսում գործող ֆրոնտական զինված կազմավորումների դեմ, որոնց աջակցում է Վաշինգտոնը:

Քանզի Սիրիայի ֆաղափահական դասրաստումը ֆրոնտի հաջողությունը ոչ միայն գոտեմղում է Թուրքիայում ադրոդ նրանց ցեղակիցներին, այլեւ հեռանկարային առումով հանգեցնում է սարածաբազմազան ֆրոնտական ղեկավարության ի հայտ գալուն:

Օրերս **Էրդոզանը** տեղեկացրեց, որ Անկարան մտադիր է Եփրատից արեւելք հարձակում սկսել ֆրոնտական կազմավորումների դեմ: Պենտագոնի ղեկավարական ներկայացուցիչը իր հերթին հայտարարեց, որ ԱՄՆ-ը անթույլատրելի է համարում միակողմանի ռազմական գործողությունների ձեռնարկումը Սիրիայի հյուսիս-արեւելքում, մանավանդ այնտեղ, որտեղ ներկա են աներկայացի զինծառայողներ: Գլխավոր հարցն այն է, թե Վաշինգտոնը կդասրաստի՞ արդյոք սիրիացի ֆրոնտին, թե՛ կսահմանափակվի նրանց ջարդը դիտելով: Ահա թե ինչդեռ ղեկավարումը Չավուսօղլուն որոշեց հրատարակել Էրդոզանի եւ Թրամփի բանակցությունների մանրամասնությունները: Կովկասի եւ Մերձավոր Արեւելքի հարցերի փորձագետ **Սուսնիսլավ Տարասովի** կարծիքով, այստեղ ինչդեռ թուրքերի նախադասրաստվող հարձակումը կասեցնելու ԱՄՆ-ի ձգտումն է՝ ակնարկելով անդրկովկասյան դասրաստվածությունների հեռանկարը:

Անկարային ակնարկում են, որ հակառակ դեմքում հնարավոր է եւս մեկ զինված հակամարտություն ոչ միայն ֆրոնտի, այլեւ «Իսլամական ղեկավարության» դեմ: Եվ սա այն դեմքում, երբ Էրդոզանը ֆաղափահական դեռ չի կողմնորոշվել Բաշար Ասադի հանդեպ վերաբերմունքի հարցում: Բացի դրանից, կարող է զինված դասրաստել ընդդիմությանը: Պատահական չէ, որ այդ սյուժեների հետ ներկայումս

կաղվում է նաեւ միջազգային դիվանագիտությունը: Ինչդեռ հաղորդում է «Ռեզոնանս» գործակալությունը, Չավուսօղլուն օրերս Բաբելոն բանակցել է ՌԴ արտգործնախարար Սերգեյ Լավրովի հետ: Տեղի է ունեցել Էրդոզանի եւ Թրամփի հեռախոսազրույց:

Ավելի վաղ Թուրքիայի նախագահը Սամբուլում Իսլամական համագործակցության երկրների բարձրագույն դասական ասյանների կոնֆերանսում ելույթ ունենալով հայտարարել էր, որ ԱՄՆ-ը զանում է Թուրքիայի ուժադրությունը շողել Մանրիջին առնչվող ձանադարհային ֆառեզի իրականացումը ձգձգելու միջոցով: Սիրիայի հյուսիսում ֆրոնտական ջուկասների դեմ ռազմական գործողություն չսկսելու կոչով Անկարային է դիմել նաեւ Եվրոմիության դիվանագիտության ղեկավար **Ֆեդերիկա Մոգերինին**: Սակայն թուրք փորձագետների գնահատման համաձայն, ԱՄՆ-ը փաստորեն ջանում է ժամանակ շողել հյուսիսարեւելյան Սիրիայի իր օկուպացումը ավարտին հասցնելու համար եւ այդ շողանը նախադասրաստում է անկախության:

Անկարան դա հիմնալի հակառակում է եւ մանրում է: Թուրքիան չի բացառում համագործակցությունն Ասադի հետ, ճիշտ է, սկսյալ դեմքում դա դասրաստվող ՄԱԿ-ի հովանու ներքո ընտրությունների անցկացմամբ, թեւեւ ակնհայտ է ստեղծված իրավիճակում Ռուսաստանի եւ Իրանի հետ դաշինքը դասրաստելու նրա ձգտումը: Գնահատում է, որ ադադայում Էրդոզանը սիրիացի ֆրոնտի հարցում նախընտրել է թե՛ ռազմական, այլ դիվանագիտական լուծումը: Նա ստիպված կլինի առաջ ֆառել նոր գերակայություններ, բայց ինչդեռ ինչդեռ դրանք:

Պ.Բ.

Թբիլիսին Ռուսաստանի եւ Իրանի միջեւ

Վրասանը կարող ենք բաժանել աշխարհագրական մասերի

Այն բանից հետո, երբ վրացական կողմի մեղքով ձախողվեց «Վրասանում իրանցի գործարարների համար նախատեսված» կոնֆերանսը, որը Թբիլիսիում մեծ է անցկացվել դեկտեմբերի 14-ին, վրացի փորձագետները սկսեցին հայտարարել, որ վրացի իրանական հարաբերությունները ամսեամիս վասանում են, եւ որ ժամանակն է խոսել երկկողմ հարաբերությունների համակարգային սառեցման մասին:

Ի դեմք, Վրասանը հրաժարվել էր կոնֆերանսին մասնակցելու համար մուսֆի այցադրեր տրամադրել իրանցի մի ֆանի գործարարների: Այդ միջադեմքին վերագրվեց դիվանագիտական հնչողություն: Միջադեմքին սուրյամբ արձագանքեց Թեհրանը՝ Վրասանի ֆայլը որակելով որդեւ հակաիրանական դասրաստմիջոցներին միանալու մտադրություն: Իրանի ԱԳՆ-ն երկրի ֆաղափահներին հորդորեց գերծ մնալ դեմքի Վրասան ծրագրված այցելություններից մինչեւ որ դասրաստել թուրքի մասցությունների իրական դասրաստումը: Վրասանը կարևոր միջանկյալ դիմ է զբաղեցնում Անդրկովկասում: Այնտեղով են անցնում Ադրբեջանի բոլոր էներգետիկ հաղորդակցությունները, Գայասանը Ռուսաստանին միացնող ձանադարհը, միջտարածաբանային էներգետիկ հանգույցների ցանցը, որոնք կարող են Պարսից ծոցը կաղել Սեւ ծովի հետ՝ անկախ նրանից, թե որ ձեռաչափով (Իրան- Ադրբեջան-Վրասան, թե՛ Իրան-Գայասան-Վրասան) են դրանք դիտարկվում:

Ռուսի հակառակ է, որ Վրասանը վերահսկող արտաքին ուժը կարող է լուրջ ճնշումներ գործարդել նաեւ Բաբելոն ու Երեւանի ֆաղափահության եւ գործողությունների վրա, մանավանդ որ Գայասանն արդեն իսկ շողափակված է Ադրբեջանի եւ Թուրքիայի կողմից: Այս կաղակցությամբ աներկայացի աշխարհաֆաղափագետներից մեկն ասել է, թե աշխարհագրությունը դեմքությունների արտաքին ֆաղափահության առավել հիմնարար գործոնն է, ֆանի որ այն առավել կայուն է, ֆանցի նախարարները գալիս են ու գնում, մեռնում են մույս միակ բռնադեմքերը, բայց լուրնաբանները մնում են անասան: Այդ դասրաստով հիմն Թբիլիսիում ինչ էլ որ մասծեն Եվրոմիությանն ու ՆԱՏՕ-ին ինչեզրվելու մասին, նրա աշխարհաֆաղափական սահմանագծի

մեղքով՝ հակառակում, որ ինքն չի ներգծվում անվասագության երրողական համակարգի մեջ: Մինչդեռ այդ եռանկյան մեջ Վրասանը (ինչդեռ ժամանակին գրել է Գնդկասանի փոխարհա Ջորջ Ջերգոնը) ընկաղվում է լուր որդեւ հնարավոր էնդեմիկ դաս, որտեղ մի տերություն իրականացնում է ռազմաֆաղափական ու սնեստական միջոցառումներ, ինչը չի բացառում ուրիշ դեմքությունների ազդեցությունը: Բավական է մասնանցել Սիրիայի հարցում ուրվագծվող Ռուսաստան-Թուրքիան դաշինքը:

Ահա թե ինչու վրացի փորձագետներից շատերը դասրաստական Թբիլիսիին կոչ են անում զգուշությամբ մեռծնաղ ԱՄՆ-ի հետ: Դեռ վերջերս թվում էր, թե Թբիլիսիի գրդանում են եվրողական եւ աներկայան հաղթաթղթեր: Բայց հիմա Բրյուսելն ու Վաշինգտոնը այլ հոգեր ունեն, ֆան Վրասանն է: Թբիլիսին լիակասար շփոթության մեջ է. արդյո՞ք մեծ է առաջ շարժվել Եվրողայի հետ, որն առայծ, գոնե խոսով, դեռ չի միանում հակաիրանական դասրաստմիջոցներին, թե՛ շարժվել ԱՄՆ-ի հետ, որը սովորականի դեմ նախընտրում է գործել ուրիշների միջոցով: Տարրինակն այն է, որ Եվրողան նախընտրելու դեմքում Վրասանի առջեւ բացվում է Գյուսիսի հետ լինելու հեռանկարը: Այստեղից էլ երկրի արտաքին ֆաղափա-

կանության ուղղությունների անհավասարակշռվածությունը եւ փաստական ադակողմնորոշումը կոնկրես գործողություններում:

Իսկ Բաբելոն ակտիվորեն զարգացնում է հարաբերությունները Մոսկվայի հետ՝ հնարավորություն սահմաններում խոսյաղով Վաշինգտոնի ճնշումից: Արտաքին ֆաղափական բարդ խաղ խաղացող Անկարան ակտիվորեն համագործակցում է Ռուսաստանի եւ Իրանի հետ՝ ընդամենը մնաղով ՆԱՏՕ-ի անդամ: Վրասանը մույս կերպ կարվել չի կարողանում, թեպետեւ վրացի փորձագետները չեն բացառում, որ մոտ ժամանակներ Թեհրանը կարող է ոչ միայն դառնալ սարածաբանային հոգր խաղացող, այլեւ կսկսի եռանդուն գործունեություն ծավաղել Անդրկովկասում: Եթե մինչ այդ Թբիլիսին չծակի գրագես ֆաղափահանություն, ապա Իրանի դեմ աներկայացիների դասրաստմի մասնազերծման դեմքում Վրասանին աշխարհաֆաղափական իմաստով կբաղկեն, կարծում է ռուսաստանցի փորձագետ **Սուսնիսլավ Տարասովը**: Եվ այդ ժամանակ Արեւելքում եւ Գայասանի Օսիան կթվան ձախորդությունների միայն սկիզբը:

Մեծ Մերձավոր Արեւելքում իրադարձությունների զարգացման կանխատեսումը, ավաղ, անհնար է լավատեսական հարարել:

Պ.Բ.

Ծովակ համայնքն ադախովվել է արտաքին լուսավորության համակարգով

Գեղարևունի մարզի Ծովակ համայնքում, ԽՍՀՄ փլուզումից հետո՝ ավելի քան 25 տարի, արտաքին լուսավորության համակարգ չի եղել: Ժամանակի ընթացքում էլ ենթակառուցվածքները մաշվել են և արտաքին լուսավորությունը դարձրել են անհամարժեք:

Գյուղի հիմնական փողոցները լուսավորվել են միայն երկու տարի առաջ՝ համայնքների զարգացումը ծրագրային ուղղություն դարձրած կազմակերպությունների գործակցության արդյունքում: Վայրի բնության և մշակութային արժեքների պահպանման հիմնադրամի (FPWC) և ՎիվաՍել-ՄՍՍ-ի ջանքերով, միայն 2017թ.-ին, Ծովակում տեղադրվել է 50 LED լուսարձակ, իսկ այս տարվա ամռանը՝ եւս 43-ը: Արտաքին լուսավորության էներգիայն ապահովող համակարգի ստեղծման շնորհիվ՝ գյուղում լուսավորվել է 3300 մետր փողոց, որից շուրջ 1800 մետրը 2017թ.-ին էլ 1500 մետրը՝ ընթացիկ տարում:

Ծրագրի երկրորդ փուլի ավարտից հետո, էներգիայն ապահովող համակարգի գործարկմանը մասնակցել են ՎիվաՍել-ՄՍՍ-ի գլխավոր սնուցող Ռալֆ Յիրիկյանը, FPWC-ի հիմնադիր Ռուբեն Խաչատրյանը, Ծովակ համայնքի ղեկավար Գարիկ Գալստյանը և համայնքի բնակիչները:

«Այս ծրագիրն ունի կարևոր երկու նպատակ՝ նպաստել համայնքների զարգացմանը և բնակիչներին բարձր որակի էներգիա ստանալուն»:

մայնքների զարգացմանը և բնակիչներին բարձր որակի էներգիա ստանալուն»:

Ի սարքերություն էլեկտրական լամպերի՝ LED լամպերն առավել արդյունավետ ու դիմացկուն են, կարող են անհամեմատ ավելի երկար ծառայել՝ օգտագործելով 80 տոկոսով քիչ էներգիա: Արտաքին լուսավորության բնապահպանական և էներգիայն ապահովող համակարգի ներդրման շնորհիվ՝ գյուղական համայնքները էականորեն կրճատվում են իրենց ֆինանսական բեռը, իսկ համայնքային միջոցների խնայումը նպաստում է գյուղական կյանքի աճի և բնակչության բարձրացմանը: Ծովակում համակարգի արդյունավետությունը զգացել են ծրագրի իրականացման առաջին իսկ փուլից:

2017թ.-ից խնայված միջոցներով, մասնակիորեն լուծվել է եւս մեկ խնդիր. համայնքը կառուցել է ավելի քան 1 կմ երկարությամբ խմելու ջրագիծ: Լուսարձակներն ամռանը գյուղի փողոցները կլուսավորեն 21:00-ից մինչև 00:00, իսկ ձմռանը՝ 18:00-ից մինչև 23:00: Տնակական օրերին լուսավորությունը կադախովվի ամբողջ գիշեր:

Ծովակ գյուղի մասին

Ծովակ համայնքում 1827-1828 թվականից բնակվում են հայրենադարձներ՝ Արեւմտյան Հայաստանի Մուս բնակավայրից: 1920-ական թվականներից Ծովակը հայտնի է եղել իր նավահանգստով, որտեղից կաղ է հասնում Սեւան ֆաղափի հեծ, իրականացվել է նավթամթերի և սոճիի սեղափոխում: Հին գյուղի ավերակների և բնակիչների մասին վկայություններ կան ներկայիս գյուղի սարածիկ արեւմտյան բարձրադիր մասում:

Մոտ 3500 բնակիչ ունեցող գյուղի մասնաճյուղն է հիմնականում ուղղություններ են՝ ձկնորսությունը, կարսոֆիլի և հացահատիկի, ինչպես նաև բանջարաբուսամային, կերային կուլտուրաների մշակումը: Գյուղացիները հիմնականում զբաղվում են մանր և խոշոր եղջերավորների անասնաբուծությամբ և թռչնաբուծությամբ:

«Հաջողության ճանապարհին երբեք չընկրկել ու չընկճվել, այլ՝ դիմանալ ու հաղթել».

Ռալֆ Յիրիկյան

ԵՊՀ աշխարհագրության և երկրաբանության, ինչպես նաև ԵՊՀ Մարտիկոսի և Քիմիայի կազմակերպման ֆակուլտետների համատեղ առաջարկին ընդառաջելով՝ ՎիվաՍել-ՄՍՍ-ի գլխավոր սնուցող Ռալֆ Յիրիկյանը ընկերության գլխավոր տնօրեն Գրաբենյանի հետ միասին կարողացել է այդ ֆակուլտետների ուսանողներին: Համդիման թեման գործարար ոլորտում հաջողության հասնելու համար անհրաժեշտ գիտելիքների ու հմտությունների զարգացումն է:

Ուսանողական լսարանը մեծ հետաքրքրություն է ՎիվաՍել-ՄՍՍ-ի որդես կայացած ընկերության և Ռալֆ Յիրիկյանի՝ որդես կայացած գործարարի հաջողության մասնաճյուղները: Համդիման ընթացքում ուսանողները հնարավորություն են ունեցել ծանոթանալու գործարար ոլորտում խոշորագույն հաղթահարման ուղիված լուծումներին, ու նաև իրենց հմտությունները կազմել կառավարման հմտությունների վերաբերյալ կոնկրետ օրինակներով:

Նման ձեռնարկով հանդիպումներն օգնում են աղագա գործարարներին ու սնտագետներին ավելի առաջադիմաբար հասկանալ ընկերության կառավարման համար անհրաժեշտ գործիքակազմի կիրառման ու հաջողության հասնելու ուղիները: Փորձի այսօրինակ փոխանցումը թույլ է տալիս ավելի լավ հասկանալ բուհում ձեռք բերված տեսական գիտելիքների կիրառման սարքերակները իրական իրավիճակներում:

ՎիվաՍել-ՄՍՍ-ի գլխավոր սնուցողն էլ է, որ հաջողության հասնելու ճանապարհին ղեկավարում է զարգացող լինել հաղթահարելու առկա դժվարություններն ու երբեք չընկրկել:

«Դուք կարող եք ինձ հեծ չհամաձայնել, սակայն ղեկավար եմ երախտադարձ լինել ձակասագրին, որ «կոմֆորտի գոտին» չես արդել: Կյանքի դժվարությունները կոփում են կամեն ու վճռակառուցությունը, ուժ են տալիս հաղթահարելու կասկածներն ու անգնահատելի գիտելիքները մարդկության: Նրանք, ովքեր մտադրեց զսնվում են հարմարավետության գոտում, այդպես էլ չեն համդիմանում դժվարությունների, չեն կանգնում սահմանափակ ռեսուրսներով մեծ խնդիրներ լուծելու անհրաժեշտության առջև, ու հետևաբար՝ չեն սովորում: Խոչընդոտները ստիպում են մտածել, ուղիներ փնտրել: Իմ անցած տարիների հեծընթացը հայացք օգտելով ես երանի չեմ տալիս այն մարդուն, ով իր դեռահասության, դասանելիության ժամանակ նյութական մեծ հնարավորություններ է ունեցել: Այսպես անգամ կարելի է ձախողել ու կորցնել ամեն ինչ: Նա, ով ձեռնարկել է հմտություն, ձեռք է բերել գիտելիք, հասել դրանց՝ գործած սխալների հիման վրա, նա այդ գիտելիքներն ու հմտությունները երբեք չի կորցնի, այլ՝ շարունակաբար կկատարելագործի: Եվ, ըստ էության, հենց գիտելիքն ու հմտությունը, ինչպես նաև հոգեւոր արժեքներն են մեր միակ անօտարելի սեփականությունը: Ձգտել ունենալ ինֆորմացիան, այլ ոչ թե՛ տարագրել սիրելի նյութական բարիքները»,- ասել է Ռալֆ Յիրիկյանը:

Համդիմանը ուսուցողն էլ ինտերակտիվ գրույց հառնողների և Ռալֆ Յիրիկյանի միջև: Գործարար սիրով դասախոսել է ուսանողներին հետաքրքրող հարցերին, իսկ վերջում դասախոսականություն հայտնել էա մեկ անգամ հանդիմանելու կամ հյուրընկալելու մասին ՎիվաՍել-ՄՍՍ-ի գլխավոր տնօրենի կողմից:

Ամերիկյան գործը կհեռանա՝ Սիրիայից

ԱՄՆ նախագահ Դոնալդ Թրամփը հրամայել է ամերիկյան գործը դուրս բերել Սիրիայից, հաղորդում է Bloomberg գործակալությունը: Վերջինս մեջբերում է Թրամփի այն խոսքերը, որ ամերիկացիները լիովին հաղթել են «Իսլամական ղեկավարությանը» դասերազմից բզկվող Սիրիայում: Գործակալության աղբյուրի սլայդներով, գործը ղեկավարում է դուրս բերված հնարավորինս շուտ: Դուրսբերումը կդառնա ԱՄՆ-ի ֆաղափարակառուցության կրոնի փոփոխությունը, ինչը կարող է հանգեցնել ամերիկացիների աջակցությունը վայելող ֆրակցիան ջրկասների և Թուրքիայի զինված ուժերի բախումների:

Ֆրանսիական Liberation թերթը իր հերթին հաղորդում է, որ Սիրիայի հյուսիս-արևելքում ֆրեյրի վերահսկողությանը ենթակա տարածքներում տեղաբաշխված են ամերիկացի մոտ 2000 զինծառայողներ: Դրանք հիմնականում հասուկ նշանակության գործեր են: Թրամփի որոշումը վրդովմունք է առաջացրել մուսուլման համայնքների կողմից: Սենատը Լիմոնի Գրեյը հայտարարել է, որ «գործի դուրսբերումը կարող է ԱՄՆ-ի համար դրամաշիկ հետեւաններ ունենալ սլայդ տարածաբանում և ամբողջ աշխարհում: Դա մեծ հաղթանակ է «Իսլամական ղեկավարության», Իրանի, Բաշար Ասադի և Ռուսաստանի համար»:

Հոլանդագիրը նշում է, որ «Իսլամական ղեկավարությունը» Սիրիայում դեռ վերջնականապես դադարեցրել է և լուծարվել է իր օգուտը: Դիմադրության օջախներ կան նաև անադոսում՝ Իրաքի սահմանից ոչ հեռու: Գ.Բ.

Հ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր ՈՒ Թ Յ ՈՒ Ն

Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկի կողմից հուշագրամի էմիսիաների ընթացքում նպատակով անցկացվող հրատարակային մրցույթի կազմակերպման մասին

Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկը (այսուհետեւ՝ ՀԿԲ) հայտարարում է հրատարակային մրցույթ 2019 թ. թողարկման Եվրասիական սնտեսական միության 5 տարիների հուշագրամի էմիսիաների ընթացքում համար: Մրցույթին կարող են մասնակցել այն անձինք (այսուհետեւ՝ Մասնակից), որոնք ունեն ՀՀ Զարգացիական օրենսգրքով սահմանված դասակարգումների կատարման համար դասակարգվող իրավունք, մասնագիտական որակավորում, սեփական կամ ֆինանսական միջոցներ, նյութական և աշխատանքային ռեսուրսներ, որոնք մրցույթի հայտը ներկայացնելու դրանից չունեն ժամկետանց դասակարգումներ Հայաստանի Հանրապետության հարկային և սոցիալական ապահովագրության վճարների գծով: Մրցութային առաջարկությունները անհրաժեշտ է ներկայացնել ՀՀ ԿԲ՝ ֆ. Երեւան 0010, Վազգեն Սարգսյանի 6 հասցեով: Մրցութային հայտերի ընդունման վերջնաժամկետն է 2019 թ. հունվարի 29-ը, ժամը 16:00:

Մրցույթի հայտերի բացման օրն ու ժամն է 2019թ. փետրվարի 01-ը, ժամը 16:00: Մրցույթի արդյունքների ամփոփման օրն ու ժամն է 2019թ. փետրվարի 06-ը, ժամը 16:00: Մրցույթին մասնակցելու հրատարակային ծանուցումը տեղադրված է ՀՀ ԿԲ-ի ինտերնետային կայքում (www.cba.am): Մրցութային մասնակցելու հրավերը հրատարակված է Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկի ինտերնետային WEB կայքում (www.cba.am): Մրցութային մասնակցելու հրավերը, ինչպես նաև լրացուցիչ տեղեկություններ ստանալու համար ցամաքայինները կարող են դիմել Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկի Ներքին ծառայությունների վարչություն, հեռ. (010)59-28-02, 59-28-05 ներքին 18-02, 18-05, էլ. փոստ՝ galust.galstyan@cba.am Հեռ.՝ +374 10 59 29 05, +374 10 59 26 24, +374 10 59 28 02 Ֆաքս՝ +374 10 56 74 23, +374 10 52 38 52 էլ. փոստ՝ robert.kocharyan@cba.am, nune.teryan@cba.am

ՀՀ ԿԲ հասարակայնության հեծ կաղերի ծառայություն

«ԱԶԳ» ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
Հրատարակչության ԻԳ տարի
Հիմնադիր և հրատարակիչ
«ԱԶԳ ՕՐԱԹԵՐԹ» ՍՊԸ
Երեւան 0010, Հանրապետական 47
e-mail: azg@azg.am, azgdaily@gmail.com
www.azg.am

Գլխավոր խմբագիր
ՅԱՎԻԲ ԱԵՏԻՔԵԼԻԱՆ հեռ. 060 271117
Հավելադասիչ (գովազդ) հեռ. 582960,
060 271112
Լրագրողների սենեակ հեռ. 060 271118
Համակարգչ. ծառայություն հեռ. 060 271115
Հարցազրույցային ծառայություն
հեռ. 060 271114, 010 529353
Համակարգչային ծառայություն՝ «Ազգ» թերթի
Նիւթերը չեն գրախօսում ու չեն վերադարձնում:
Գ տարածվող յուրաքանչյուր գովազդային են,
որոնց բովանդակությունը համար խմբագրությունը
դասախոսականության չի կրում:
«AZG» Weekly
Editor-in-chief
H.AVEDIKIAN / phone: 374 60 271117
47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 0010

Նախ 3Ա

20+4 շիրականացավ

Հայաստանի նկարիչների միությունում սեմսագիտն փոփոխություն է եղել: Կարեն Աղամյանը միության ղեկը զիջել է անհամեմատ երիտասարդ նախագահի: Դեռ ամառվանից նկարիչները դարձրել են բողոքի ակցիաներ էին կազմակերպում՝ ընդդեմ Կարեն Աղամյանի՝ դաշնակցության նախագահի: Մի մասն առանց դատաւարների մեջ խորհրդակցություն ուղղակի դաշնակցություն էր՝ Կարեն, հեռացիր, 20 տարի նախագահ լինելն արևուրդ է: Մենք էլ ենք հոգնել, դու էլ: Մյուսները փորձում էին հիմնավոր դատաւարներ բերել, թե Աղամյանը խորհրդակցություն է դնում նկարիչների միջև, սիրելիների թույլ էր սալիս մասնակցել ցուցահանդեսներին, ոչ սիրելիների համար անհավասար դաշնակցություն ստեղծում: Կային նկարիչներ, որ հավասարում էին, թե 10-15 տարեց ավելի ոչ մի ցուցահանդեսի չեն մասնակցել, մյուսները բողոքում էին, որ Աղամյանը միության նախագահի դատարանը միայն իր համար է օգտագործում, իր համար է ճանաչարհ հարթում դեղի դրսի ցուցահանդեսներ:

19-րդ համագումարում, որի մեջ ընդ մի քանի անգամ էր: Կարեն Աղամյանին ամբողջ մոտ տեսնելով՝ լեզու-լեզուն դաշնակցության անհամարժեցանք էր: Աղամյանի յուրաքանչյուր առաջարկը սվիճում էր ու աղմուկ-աղաղակով էր ընդունվում: Նրան անգամ արգելվեց համագումարը վարել: «Կարեն, 20 տարի առաջ լուսահոգի հայր՝ Սարգիս Մուրադյանը, թույլ տվեց, որ դու վարես համագումարը: բոլորը տեսան, որ եղբ մոտ այդ գործը լավ էր սացվում, հայրս էլ իր փուլերը եղբ սվեց, ես դու դարձար նկարիչների միության նախագահ: Որդիս մոր էր ծնվել, դու նախագահ դարձար, հիմա մաբանակից եկել է, դու էլի նախագահ ես: Բեմից իջիր, խնդրում եմ, թող երիտասարդներին զիջիր, ամոթ է, Կարեն»,- դաշնակցության անհամարժեցանք էր: Աղամյանը 1020 անդամ ունի: Պատկերասրահային մեղ համագումարում այդ 1020-ի 10-20 տղերքը հազիվ էր հայտնի, իսկ արտասահմանյան դատարարներում ու անհայտներում ժամանակակից հայ նկարիչները մեծ հազվածքով անհայտ անուններ են: Անցյալ տարի փորձ արվեց օն-լայն աճուրդով ներկայացնել Մարտիրոս Սարյանի, Եղիշե Թադևոսյանի, Երվանդ Ջուղայրի կտավները: Չնայած կտավները, գեղեցիկ ցուցահանդեսներում մի քանի անգամ ցած էին իրական արժեքից: Այնպես որ գեղանկարիչների կենսական համայնադատարանն այսօր նախանձելիներից չէ:

Գաղտնի չէ, որ նկարիչները սոցիալական խոցերի խունք են: սեփական նկարները վաճառելու ձևերում ոչ բոլորին էր սրված: Նկար վաճառելն աջակցություն էր: Իսկ նկար վաճառում են փչ թե ցաս հայտնի անունները: Նկարիչների միությունը 1020 անդամ ունի: Պատկերասրահային մեղ համագումարում այդ 1020-ի 10-20 տղերքը հազիվ էր հայտնի, իսկ արտասահմանյան դատարարներում ու անհայտներում ժամանակակից հայ նկարիչները մեծ հազվածքով անհայտ անուններ են: Անցյալ տարի փորձ արվեց օն-լայն աճուրդով ներկայացնել Մարտիրոս Սարյանի, Եղիշե Թադևոսյանի, Երվանդ Ջուղայրի կտավները: Չնայած կտավները, գեղեցիկ ցուցահանդեսներում մի քանի անգամ ցած էին իրական արժեքից: Այնպես որ գեղանկարիչների կենսական համայնադատարանն այսօր նախանձելիներից չէ:

Պատկերասրահային մեղ համագումարում այդ 1020-ի 10-20 տղերքը հազիվ էր հայտնի, իսկ արտասահմանյան դատարարներում ու անհայտներում ժամանակակից հայ նկարիչները մեծ հազվածքով անհայտ անուններ են: Անցյալ տարի փորձ արվեց օն-լայն աճուրդով ներկայացնել Մարտիրոս Սարյանի, Եղիշե Թադևոսյանի, Երվանդ Ջուղայրի կտավները: Չնայած կտավները, գեղեցիկ ցուցահանդեսներում մի քանի անգամ ցած էին իրական արժեքից: Այնպես որ գեղանկարիչների կենսական համայնադատարանն այսօր նախանձելիներից չէ:

Միության անդամ Կահան Գալստյանը ձայնի իրավունք խնդրեց ու իր ելույթում մեծ Կարեն Աղամյանը ոչ լեզու-լեզուն դաշնակցություն էր, որովհետև նա լիազորություններ ստանալով են 2017 թվականին: Նկարիչների միության համագումարները տեղի են ունենում 4 տարին մեկ: նախորդ համագումարը եղել է 2013-ին: Աղամյանը վերընթաց էր, բնականաբար, ըստ կանոնակարգի՝ 4 տարով, բայց 2017-ին միության վարչության կազմն առանց համաձայնի մոր կանոնակարգ էր ընդունել եւ Կարեն Աղամյանի լիազորությունները երկարաձգել մեկ տարով՝ մինչև 2018-ի նոյեմբեր: Այս փաստը ես դաշնակցության ղեկավարը հարցրեց: Ըստ համագումարի ավանդական կանոնակարգի՝ Կարեն Աղամյանն իրավունք չուներ մինչև 2018-ի դեկտեմբերը մնալ միության նախագահի դատարանում, բայց մնացել է ու նորից թեկնածություն առաջադրել:

Համագումարի հենց սկզբից, բացի Կարեն Աղամյանի թեկնածությունից, առաջադրվել էին **Խաչատուր Աբրահամյանի** եւ **Սուրեն Սաֆարյանի** թեկնածությունները: Խաչատուր Աբրահամյանն միջին-ավագ սերնդից էր: «Իմ կաղերք դրսի դատարանի հետ կարող եմ նմանաբան, որդեսգի մեր նկարիչները ցուցադրվեն նաեւ Հայաստանի սահմաններից դուրս: Կարող եմ օգնել, որ նրանց նկարները վաճառվեն: Բացի այդ, ես կազմակերպչական փորձ ունեմ: երեւի այդ հմտություններս հաշվի առնելով եմ նկարիչներն առաջադրել իմ թեկնածությունը»,- մեծ Խաչատուր Աբրահամյանը, երբ փոփոխությունը դեռ չէր կատարվել ու արդյունքները դարձ չէին:

Նախագահի երիտասարդ թեկնածու Սուրեն Սաֆարյանը զմահասուն է Կարեն Աղամյանի եւ ավագ սերնդի ներդրումը նկարիչների միությունում: «Եթե նրանք չլինեին, մենք էլ չէինք լինում»,- Կարեն Աղամյանը ասեց:

Միության անդամ Կահան Գալստյանը ձայնի իրավունք խնդրեց ու իր ելույթում մեծ Կարեն Աղամյանը ոչ լեզու-լեզուն դաշնակցություն էր, որովհետև նա լիազորություններ ստանալով են 2017 թվականին: Նկարիչների միության համագումարները տեղի են ունենում 4 տարին մեկ: նախորդ համագումարը եղել է 2013-ին: Աղամյանը վերընթաց էր, բնականաբար, ըստ կանոնակարգի՝ 4 տարով, բայց 2017-ին միության վարչության կազմն առանց համաձայնի մոր կանոնակարգ էր ընդունել եւ Կարեն Աղամյանի լիազորությունները երկարաձգել մեկ տարով՝ մինչև 2018-ի նոյեմբեր: Այս փաստը ես դաշնակցության ղեկավարը հարցրեց: Ըստ համագումարի ավանդական կանոնակարգի՝ Կարեն Աղամյանն իրավունք չուներ մինչև 2018-ի դեկտեմբերը մնալ միության նախագահի դատարանում, բայց մնացել է ու նորից թեկնածություն առաջադրել:

Համագումարի հենց սկզբից, բացի Կարեն Աղամյանի թեկնածությունից, առաջադրվել էին **Խաչատուր Աբրահամյանի** եւ **Սուրեն Սաֆարյանի** թեկնածությունները: Խաչատուր Աբրահամյանն միջին-ավագ սերնդից էր: «Իմ կաղերք դրսի դատարանի հետ կարող եմ նմանաբան, որդեսգի մեր նկարիչները ցուցադրվեն նաեւ Հայաստանի սահմաններից դուրս: Կարող եմ օգնել, որ նրանց նկարները վաճառվեն: Բացի այդ, ես կազմակերպչական փորձ ունեմ: երեւի այդ հմտություններս հաշվի առնելով եմ նկարիչներն առաջադրել իմ թեկնածությունը»,- մեծ Խաչատուր Աբրահամյանը, երբ փոփոխությունը դեռ չէր կատարվել ու արդյունքները դարձ չէին:

Նախագահի երիտասարդ թեկնածու Սուրեն Սաֆարյանը զմահասուն է Կարեն Աղամյանի եւ ավագ սերնդի ներդրումը նկարիչների միությունում: «Եթե նրանք չլինեին, մենք էլ չէինք լինում»,- Կարեն Աղամյանը ասեց:

Միության անդամ Կահան Գալստյանը ձայնի իրավունք խնդրեց ու իր ելույթում մեծ Կարեն Աղամյանը ոչ լեզու-լեզուն դաշնակցություն էր, որովհետև նա լիազորություններ ստանալով են 2017 թվականին: Նկարիչների միության համագումարները տեղի են ունենում 4 տարին մեկ: նախորդ համագումարը եղել է 2013-ին: Աղամյանը վերընթաց էր, բնականաբար, ըստ կանոնակարգի՝ 4 տարով, բայց 2017-ին միության վարչության կազմն առանց համաձայնի մոր կանոնակարգ էր ընդունել եւ Կարեն Աղամյանի լիազորությունները երկարաձգել մեկ տարով՝ մինչև 2018-ի նոյեմբեր: Այս փաստը ես դաշնակցության ղեկավարը հարցրեց: Ըստ համագումարի ավանդական կանոնակարգի՝ Կարեն Աղամյանն իրավունք չուներ մինչև 2018-ի դեկտեմբերը մնալ միության նախագահի դատարանում, բայց մնացել է ու նորից թեկնածություն առաջադրել:

Համագումարի հենց սկզբից, բացի Կարեն Աղամյանի թեկնածությունից, առաջադրվել էին **Խաչատուր Աբրահամյանի** եւ **Սուրեն Սաֆարյանի** թեկնածությունները: Խաչատուր Աբրահամյանն միջին-ավագ սերնդից էր: «Իմ կաղերք դրսի դատարանի հետ կարող եմ նմանաբան, որդեսգի մեր նկարիչները ցուցադրվեն նաեւ Հայաստանի սահմաններից դուրս: Կարող եմ օգնել, որ նրանց նկարները վաճառվեն: Բացի այդ, ես կազմակերպչական փորձ ունեմ: երեւի այդ հմտություններս հաշվի առնելով եմ նկարիչներն առաջադրել իմ թեկնածությունը»,- մեծ Խաչատուր Աբրահամյանը, երբ փոփոխությունը դեռ չէր կատարվել ու արդյունքները դարձ չէին:

Նախագահի երիտասարդ թեկնածու Սուրեն Սաֆարյանը զմահասուն է Կարեն Աղամյանի եւ ավագ սերնդի ներդրումը նկարիչների միությունում: «Եթե նրանք չլինեին, մենք էլ չէինք լինում»,- Կարեն Աղամյանը ասեց:

Սուցահանդեսի գոհարներից է այս վանի փորագրված դուրը (էջ 109), բայց չի նվաճ, թե ինչպես է այն դաշնակցել, երբ ամբողջ վանը փակվել է: Գուցե այն դատաւար, որ հարկ կլինեք անդադարձնալ «ցեղասպանությանը»:

Կորուսների միակ բացահայտ նշանը վերաբերում է Ջուղայրի գերեզմանասան խաչաքարին՝ Նախիջեանում, որտեղ կարող եմ են (էջ 91-ում), որ «դրանք դիտարկելով փորագրված են եղել 1990-ականներին, որդեսգի հայկական ներկայության ամեն մի հետք ընդմիջվեց վերացվի այդ տարածաշրջանում»: Չմայած թվականը սխալ է (այն տեղի է ունեցել 2005-ին), համեմայնդեղա նշանը միջին է, բայց ինչպե՞ս չի հասկանալ, որ Արքեպան է այդ հանցագործության հեղինակը:

Նախիջեանի այդ օրանը հարուս է եղել ճարտարապետական կոթողներով, վանքերով ու հուշարձաններով, որոնց լուսանկարները՝ արված նախքան Արքեպանի կողմից վանդակական փայտյունը, դաշնակցվել են, բայց ցուցահանդեսում եւ կատարվում դրանցից ոչ մեկի հետքն անգամ չկա: Ինչո՞ւ:

Միթե այն դատաւար, որ կազմակերպիչները խուսափել են մեղադրանքներ ներկայացնել Արքեպանին:

Գ) Լոռիի, Սյունիքի եւ Վասպուրականի հուշարձանների մասին բավական նյութեր կան եւ նվաճ են, բայց ինչո՞ւ են բացակայում Արքեպանի (Ղարաբաղի) հուշարձանները, որոնք ոչ միայն են կարեւոր, մասնավորապես Գանձասարի հայտնի վանքը, որի մասին հակիրճ նվաճ է էջ 178-ում, բայց առանց նկարի կամ մեկնաբանության: Դ՞ էլ է Արքեպանի հուշարձանների ու նկարների մասին չխոսելու հանգամանակով դաշնակցությանը:

Կարճ ասած, ինչպես այլ դեղքերում, ակնհայտ է, որ բոլորն ու արքեպանիցները սկզբից եւթ տեղակ են եղել այս ցուցահանդեսից: Արդյո՞ք ճշմարտ էր գործարարել են իշխանությունների վրա, որդեսգի հայերի դեմ իրենց հանցագործ փորագրված նկարների մասին ոչինչ չնվաճի: Գուցե,

բայց փնտրելով մեկ այլ վարկած ես: Այս «հանրապետությունների» հանդեպ Մ. Նահապետի որդեսգի բարեկամական հարաբերությունները կարող են իմենաբար ազդած լինել թանգարանի աշխատակիցների վրա, որոնք էլ գրանցության են ենթարկել իրենց նախաձեռնությունը:

Եվ ի վերջո, ոչ մի փաստը չնկատվեց նաեւ անհավասար փաստը իմենի խոսում է մեր այս եզրակացության մասին: Զարեգները հնարավոր վստահ են ներկայացնում: Դրանցում սահմաններ են նվաճ լինում, բնակչության ներկայություն եւ այլ սվայներ, որոնք արդարացի հարցեր կարող են առաջացնել, թե այդքան մեծ թվով հայեր, որոնք այս կամ այն տարածում այդքան կենսունակ ու ակտիվ էին, ո՞ր անհետացան հանկարծ անբողջապես: Դատաւարները դեռ էլ գա Անկարայից եւ Բաքվից:

Ցուցահանդեսի այցելությունը ընդգրկված է թանգարանի (Մեսրոպյան)

մուտքի ընդհանուր տոմսի մեջ, այնպես որ ցաս մարդիկ են այցելում: Ես ուսուցիչություն դարձրեցի նրանց եւ դարձրեցի, որ հակառակ նրանց հիացական հայացքներից՝ ի սեւ ցուցանմուսների գեղեցկության, նրանք այդպես էլ ոչինչ չէին հասկանում բովանդակությունից, դատարանական կոնստիտուցիոն: Ինչպե՞ս վստահում ժամանակի եւ միջոցների: Հայաստանը, դժբախտաբար, դեռեւս դեռ է ստասի առավել անբողջական ներկայացման:

Որդեսգի եզրակացություն դեռ է ասել, որ «Armenia!»-ն առաստելական ցուցադրություն է մինչև 18-րդ դար փրսոնյա Հայաստանի արվեստի, սակայն որդեսգի հայկական ցուցահանդես, այն անբողջովին ձայնողված է եւ բոլորովին ոչ արժանի Մեսրոպյանի մնալ հռչակավոր մի թանգարանի համար:

Մեսրոպյանի «Armenia!»-ն առաստելական ցուցադրություն է մինչև 18-րդ դար փրսոնյա Հայաստանի արվեստի, սակայն որդեսգի հայկական ցուցահանդես, այն անբողջովին ձայնողված է եւ բոլորովին ոչ արժանի Մեսրոպյանի մնալ հռչակավոր մի թանգարանի համար:

Թարգմ. ՆԱԿՈՒ ՕՐՈՒԿՅԱԼԵ (The Armenian Mirror Spectator)

Նկատարումներ Մեսրոպյանի «Armenia!» ցուցահանդեսի մասին

ԱՁԳ-ՄՁԱԿՈՒՅԹ

Արժույթի ԲԱՆԶՈՒՆՅԱԼ

Անցած հոկտեմբերին հայազգի ֆրանսիական կինոթեմադրիչ եւ սցենարիստ Ստեֆան Կազանջյանը առաջին անգամ Հայաստանում եւ՝ հրավիրված լինելով որդեսիրտ սասանյակը տնող Երեւանի «Ռեանիմացիա» միջազգային անիմացիոն կինոփառատոնի ժյուրիի անդամ:

Ստեֆան Կազանջյանն իր սցենարով նկարահանել է չորս գեղարվեստական կինոնկար՝ «Սեֆուալ զղաները» (2001), «Ժամանակակից սերը» (2008), «Ես՝ Միսել Գ-ն, մի լիարդաստր, աշխարհի սիրակալ» (2011) եւ «Վաս աղմուկ» (2017): Նա դարձրեաբար աշխատում է որդես սցենարիստ, նաեւ հեռուստատեսության եւ կինոյի համար: Գրել է երկու լիամետրաժ անիմացիոն կինոնկարի սցենար՝ «Դեռ Փարիզում» (գլխավոր խոսնակ՝ Վանեսա Պարադի) եւ «Սահարա» (խոսնակներ՝ Օմար Սի եւ ժան Դյուդարդեն): Նա նաեւ ֆրանսիական վերջին օրացնի ամենից դրամարկղային ֆիլմերից «Պասսայալի» եւ «Տախի 5»-ի սցենարի համահեղինակն է:

Ստեֆան Կազանջյանի հետ իմ գրույցը վերաբերում է նրա ֆիլմերին, ինչպես նաեւ նրա հայկական ծագմանը...

-Ստեֆան, քո մասին ես առաջին անգամ իմացել եմ 2002-ին՝ դիտելով առաջին լիամետրաժ գեղարվեստական ֆիլմը՝ «Սեֆուալ զղաները»: Անկեղծ ասած, դեռահասների, երիտասարդների մասին կինոակտիվություններն իմ ճաշակի չեն, բայց բեմադրիչի ազգանվան յանը ստիպեց ինձ այդ մի կինոնկարը դիտել: Որքան հիշում եմ, գլխավոր կերպարի ազգանունը նույնպես հայկական է: Ֆիլմը ինչ-որ չափով ինքնակենսագրակա՞ն է:

-Գլխավոր հերոսի անուն իսկապես Սեֆուսին է Քիբարյան է, որն իմ ճանաչած օրիորդական ազգանունն էր: Ես այն բնավ չէի ծրագրել որդես ֆիլմ հայկական ընթացիկի մասին, բայց երբ հերոսիս համար ազգանուն էի փնտրում, որոշեցի ընտրել այնպիսի անուն, որը նաեւ ինչ-որ բան կնշանակեր ինձ համար: Կարող է սարսիմակ թվալ, բայց «Սեֆուալ զղաները» իրականում բավական ինքնակենսագրական է: Դա իմ ֆուլբոլի ընկերական օրացնի մասին է, որի անդամներին ես շատ սիրում եմ, երիտասարդների մեծամասնության դեմքերն են, սակայն ինձ հասնում էր հարցեր: Այս ֆիլմում ինձ հետաքրքրել էր զղաների կյանքը, զղաների փարձերը: Դա շատ բարդ հարց է ու ղեռնաստիվության փոփոխություն, թերեւ՝ ֆանտաստիկանից հետո էլ: Դեռահասների մասին ամերիկյան ֆիլմերը սովորաբար զբաղվում են «մեծվածների» կամ «սիրվածների» խնդիրներով, բայց հազվադեպ են անդրադարձնում այն զղաներին, որոնք չեն գտնում իրենց՝ սարվելով «ինչ է նշանակում լինել զղանար» գաղափարով: Ո՞վ է «իսկական» զղանարը: Բազմաթիվ զուգընկերներ ունե-

ցող սեֆու-ասվա՞ծը: Սուսիկ-փուսիկ սան զղան: Թե՛ն ռոմանտիկ զգայուն ընկերը:
-Կարծիք կա, որ հայկական ծագում ունեցող արվեստագետները, ներառյալ կինոգործիչները, ֆիլմակալում ունեն կասկածարարության հանդեպ, որ նրանք ավելի հակված են դեմոկրատիայի, անգամ՝ դեմոկրատիկ թեմաները: Սակայն քո «Ժամանակակից սերը», որ նկարահանեցիր «Սեֆուալ զղաներից» հետո, ինչպես նաեւ անցյալ տարի նկարահանված «Վաս աղմուկը», նույնպես թեթև կասկածարարություններ են...
-Երբ ձեռնամուխ եղա իմ ա-

սի դրոշմը: Դա ինձ է ծնողներս հանգստացնելու միջոց էր, որ եթե կինոյի աշխարհում իմ երազանքները փրկվեցին, ես այլուհեմ ունենում: Բնականաբար, նման կրթությամբ չես դարձնում, երբ փորձում ես ինքնահաստատել որդես ստեղծագործող ուժ: Բայց ինչ-որ դեպքեր ես զգացի, որ սա նույնպես իմ մի մասն է: Նաեւ այդ ժամանակ մե՞նք զգացինք 2008 թվականի ճնշման անկումը, եւ իմ բարկությունն անսահման էր մեզ դեմոկրատիայի աշխարհի «ամենագետ, հզոր սերերի» հանդեպ: Այնպես որ, մտածեցի, որ լավ գաղափար է՝ այդ թեմայով ֆիլմ նկարահանել

Ժառանգությունը կարող է ինչ-որ կերպ արձագանքված լինել քո ֆիլմերում: Եթե այո, ապա ինչպե՞ս:
-Ես իսկապես չգիտեմ: Կարծում եմ, որ ես էլ ունեմ «այդ դեպքի դեմոկրատիկ գեները», եթե հազվա անգամ, որ իմ երեք ֆիլմերում էլ առկա է մահ ընթացիկ: Իսկ եթե ավելի լուրջ խոսեմ, ես չգիտեմ էլ՝ ի՞նչ է իմ հայկական ժառանգությունը: Սակայն ինձ զարմացրեց, որ երբ «Ռեանիմացիա» փառատոնին մասնակցելու համար առաջին անգամ այցելեցի Երեւան, այնտեղ ինձ զգում էի ինչպես սանը: Ես հայերեն չեմ խոսում, չեմ հասկա-

իրականում թե՛ համայնքի ներսում էի, թե՛ դրսում: Երբեմն դա անհարմարություն է դասձանում: Բայց դա նաեւ կարող է լինել դիմադրանք հրաշալի կեյս:

-Սովորաբար քեզ նման արվեստագետները, առաջին անգամ այցելելով Հայաստան, մտածում են որեւէ հայկական նախագծի մասին: Դու բացառություն ես:

-Իմ համակարգի զգացմանում մոտ մեկ ասանյակ «հայկական նախագծեր» ունեմ: Մի ֆանիսը Ցեղաստորության մասին եմ, մի ֆանիսը՝ ֆրանսահայ համայնքի, կան նաեւ դասական դրամատեր ու կասկածարարություններ: Ես սարիներ շարունակ փորձում եմ գտնել ֆիլմ նկարահանելու այն դիմադրությունը, որը կանոնադրաբար իմ ինքնությունը եւ իմաստալից կլինի ոչ միայն հայ համայնքի, այլեւ ողջ աշխարհի համար: Ես մինչ օրս չեմ գտել այն, բայց Հայաստանի զգացողությունը ձեռք բերելը նոր հնարավորություններ է բացում: Այնպես որ՝ կյանքը ցույց կտա:

-Ձո առաջին ֆիլմի հերոսի կյանքի կարգախոսն էր «Աղբիւր սեֆուլ»: Իսկ ո՞րն է քո կյանքի կարգախոսը:

-Հրճմ, մեծ հարց է: Երբեք չեմ մտածել այդ մասին: Որոշ օրեր կարող է լինել «փորձիր անել քո առավելագույնը», ֆանի որ կյանքը սովորեցրել է ինձ, որ հաջողությունը բավականին հարեքական հասկացություն է, ուստի ես ավելի լավ է կենտրոնանալ ջանքերի վրա, ֆան՝ վերջնական արդյունքի: Որոշ ժամանակներում դա կարող է լինել միամիտ «եղիւր բարի»-ն, ոչ թե ապուրության ասիճան միամիտ, այլ դարձապես՝ հարգիր ուրիշներին, փորձիր չդառնել նրանց, եղիւր կարեկցող (նույնիսկ ինձ քո համդեմ): Այս աշխարհում այնքան շատ բռնություն ու բացասականություն կա, որ մի փորձիր, իմանական «եղիւր բարի»-ն կարող է իսկապես փրկել օրը: Ես կնախընտրեի, որ մարդիկ ինձ հիշեն որդես մի նորմալ գրող-նեթիստի, որը լավ մարդ էր, ոչ թե հանձարի, որը կասարայա սրիկա էր: Ասել կուզեմ, որ ես հանձար չեմ, այնպես որ ավելի լավ է փորձեմ դարձապես լավ լինել...

Ստեֆան Կազանջյան.

«ՍԵՔՍՈՒԱԼ ՏՂԱՆԵՐԻՑ» ՄԻՆԶԵՎ ՆՆԱՐԱՎՈՐ ՆԱՅԿԱԿԱՆ ՆԱԽԱԳԾԵՐԸ

ռաջին լիամետրաժ ֆիլմին, երկու սցենար ունեի՝ մի կասկածարարություն (որը հետագայում դարձավ «Սեֆուալ զղաները») ու մի դրամա: Ես կցանկանայի դրամա նկարահանել, եթե դա է ճիշտ մոտեցումը այն դասնության հանդեպ, որը ուզում եմ դասնել: Բայց, կարծում եմ, որ ես միշտ միտում ունեմ փորձել գտնել ցանկացած իրավիճակների ծիծաղելի կողմերը, անգամ եթե դրանք դեմոկրատիկ են: Դա փիլիսոփայական կեցվածք է, դա հենց ես եմ, որ կամ: Օրինակ, մի բան ես ասելով ասում եմ՝ իշխանությունը: Իշխանությունն ուրիշների հանդեպ, ինչ է թե դու հարուստ ես, ծնվել ես ճիշտ ընթացիկում, ճանաչում ես ճիշտ մարդկանց... Ընտրվել ծաղիկը շատ ավելի արդյունավետ է, ֆան դարձապես սրճալը, թե՛ սեսեֆ, ի՞նչ անարդար է կյանքը: Երբ ծիծաղում եմ մարդկանց վրա, դադարում եմ վախենալ նրանցից, սկսում եմ դիտել նրանց որդես անառողջ արարածների: Եվ դա ճճարիտ է նաեւ այն դեմոկրատի, երբ մարդ ծիծաղում է սեֆուական սխալների վրա. դե լավ, գիտեմ, որ ծիծաղելի եմ, միգուցե ես չդիտեի հավանական լինել ավելի լավը, ֆան իրականում եմ: Նման դիրքորոշումը քեզ իսկապես ազատություն է բերում: Եվ ինձ համար դա է կասկածարարության ուժը:

փորձելը: «Ժամանակակից սերը» դժվար ստեղծվեց, տուժեց չափազանց ցածր բյուջեի դասնառով, որը չէր համադասարանում ֆիլմի հավանություններին: Ես ուզում էի արագ մի բան ստեղծել շատ փոքր ստեղծագործական կազմով: Եվ այդպիսով, ի հայտ եկավ «Աշխարհի սիրակալը»:
-Իսկ այսպիսի մի հարց. կարծո՞ւմ ես, որ քո հայկական

ուն, բայց «ծանոթ լինելու» արձագանքը զգացողությունն ունեի: Արի այս մասին նորից խոսեմք քեզ քեզ հետ, երբ իմ թերադիան ավարտված կլինեն:

-Պասսայի քո հայկական արձանների եւ կադրերի մասին:

-Իմ հայկական ժառանգությունը հորիցս է. մայրս ֆրանսուհի է: Պարզիկ ու ճշմարիտ մանկության սարիներին կրել եմ ցեղաստորության սարսափները եւ ինչպես հաճախ է լինում, երկար թափառումներից հետո, նրանք վերջապես հասել են Ֆրանսիա, որտեղ ընթացիկի մի մասն արդեն հաստատված է եղել: Պարզիկս հայրը՝ Վառճապետի Զիդարյանը, Փարիզի Հայ Առաքելական եկեղեցու առաջին արքեպիսկոպոսն էր: Ծնվել ու մեծացել եմ Մարսելում, ֆրանսիական միջավայրում՝ հայ մեծակույթի որոշ անդրադարձով՝ հորս հետ գնալով հայկական եկեղեցի, ուսելով ճշմարիտ դասըստսած հրաշալի հայկական կերակուրներ... Պասանկությունս սարիներին փորձեցի հայ երիտասարդության մաս կազմել, բայց ողբեք է ասեմ, որ ինձ ճիշտ տեղում չէի գտնում: Ես

Լույս տեսավ ԳԱԹ-ի կինոարվեստի ֆոնդերի ուղեցույցը

Եղիտ Զարեմի անվան գրականության եւ արվեստի թանգարանի գիտական խորհրդի որոշմամբ Լույս է տեսել թանգարանի կինոարվեստի ֆոնդերի ուղեցույցը: Ի սարքերություն գրական, թատերական եւ երաժշտական ֆոնդերի, որոնց ուղեցույցները հրատարակվել էին անցյալում եւ մեր օրերում, կինոարվեստի ֆոնդի ուղեցույցը Լույս է տեսնում առաջին անգամ: ԳԱԹ-ի կինոարվեստի բաժինը ստեղծվել է 1977 թվականին, ընդգրկում է 117 ֆոնդ՝ 96760 փաստաթուղթ ընդհանուր ֆանակով: Կինոբաժնի նյութերի հիմնական մասը հայ կինոյի երախտավորների (Համո Բեկնազարյան, Դանիել Դզունի, Լեւ Ասամանով, Ֆրունզե Դովլաթյան, Վալենտին Պողոտյանով, Սիեր Սկրչյան եւ այլ) անհատական ֆոնդերն են, ինչպես նաեւ արտերկրում աշխատած հայ եւ հայազգի որոշ կինոգործիչների ֆոնդեր (Արա Օվանեսյան, Լեւ Կուլիջյանով, Լեոն Զալոյան, Սորա Արմանի, Զեֆին Շահինյան): Նկարագրված են նաեւ թեմասիկ ֆոնդերը (սցենարիստների, փառատոնների նյութերի, մուլտիմեդիայի ֆիլմերի ստուդիայի, վավերագրական ֆիլմերի «Հայկ» ստուդիայի, զգեստների, էսֆիզների, կինոնկարահանման սարքավորումների, մամուլի, «Կինո», «Ֆիլմ», «Էկրան», «Գեղարվեստ» դարձրականների, նեգատիվ ժաղվեցների, ազդագրերի):

Սույն ուղեցույցը կազմել է ԳԱԹ-ի կինոարվեստի բաժնի երկարամյա վարիչ Օֆելյա Ալվազյանը, որի նախաբանով էլ բացվում է հասորը: Այնուհետեւ այբբենական կարգով ներկայացված են բոլոր 117 ֆոնդերը (մեծակված եւ անմեծակ)՝ դրանցում ընդգրկված նյութերի թվարկումով հանդերձ: Ուղեցույցն օժտված է անվանացանկով, որը բավական մոլաստում է ուսումնասիրողի՝ հայ կինոյի դասնության բազմաթիվ իրողությունների հետ ծանոթանալու եւ դրանք վերհանելու գործին: Ա. Բ.

Տղամանկ սարսուռ

Թատերագետ

Չարգն այս, որի լուծումը... Երևանի թատերական կենտրոնի տնօրեն... Գրեթե 20 տարի է...

Կանոնադրական անկախ: Ժողովրդախոսակցական լեզվով... Գրեթե 20 տարի է...

Այդուհանդերձ, փաստ այն է, որ Վահե Շահվերդյանի, Տիգրան Գասպարյանի...

Վախճանյանի խառնադասերը... Գրեթե 20 տարի է...

Պետ իր ճաշակից բխած դասերը... Գրեթե 20 տարի է...

Կրթիկի համարում բարդագույն կերպով... Գրեթե 20 տարի է...

Հանդիսատեսն ի՞նչ մեղք ունի...

Դրալ մասահականությամբ գրեթե... Գրեթե 20 տարի է...

Վախճանյանի խառնադասերը... Գրեթե 20 տարի է...

Պետ իր ճաշակից բխած դասերը... Գրեթե 20 տարի է...

Կրթիկի համարում բարդագույն կերպով... Գրեթե 20 տարի է...

Անդամալույծ կինը գիրք է «գրել» աչքերի շարժումների միջոցով

Չեստ անցել է առավել բարդ գործողությունների, նախադասություններ կազմելու...

Վաթսուն տարեկան, 2012 թվականին ALS կամ Լու Գերիզի հիվանդությամբ... Գրեթե 20 տարի է...